MAO CE-TUNG

AZ ELLENTMONDÁSRÓL

SZIKRA

MAO CE-TUNG

AZ ELLENTMONDÁSRÓL

SZIKRA

BUDAPEST 1952

A mű orosz címe:

МАО ЦЗЭ-ДУН

ОТНОСИТЕЛЬНО ПРОТИВОРЕЧИЯ

БОЛЬШЕВИК № 9—10 МАЙ 1952 г.

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

Mao Ce-tung elvtárs ezt a filozófiai munkát kevéssel „A gyakorlatról" című műve után és ugyanabból a célból írta — mégpedig a pártban abban az időben előforduló komoly, dogmatikus jellegű hibák leküzdése érdekében. Mao Ce-tung elvtárs erről a témáról a Jenani Japánellenes Katonai-Politikai Akadémián tartott előadást. Amikor ez a munka Mao Ce-tung válogatott műveiben kiadásra kerult, a szerző abban részleges kiegészitéseket, rövidítéseket és javításokat tett.

A Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának Mao Ce-tung válogatott művei kiadására alakult bizottsága

A dolgokban, a jelenségekben meglévő ellentmondás törvénye, vagyis az ellentétek egységének törvénye, a materialista dialektika alaptörvénye. „A tulajdonképpeni dialektika — mondja Lenin — annak az ellentmondásnak a tanulmányozása, amely *magában a tárgyak lényegében* rejlik"[1]. Lenin ezt a törvényt gyakran a dialektika lényegének, vagy a dialektika magvának nevezi[2]. Ezért, amikor ezt a törvényt tanulmányozzuk, feltétlenül a problémák széles körét, számos filozófiai kérdést kell érintenünk. Ha ezekkel a kérdésekkel tisztába jövünk, megértjük a materialista dialektika lényegét. Ezek a kérdések a következők: a két világnézet, az ellentmondás egyetemessége, az

---

[1] *Lenin.* Filozófiai füzetek. Moszkva 1947. 237. old. (oroszul).

A szövegalatti jegyzetek a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának Mao Ce-tung válogatott művei kiadására alakult bizottságától származnak. A marxizmus-leninizmus klasszikusainak műveire való utalásokat a legújabb magyar, illetve orosz kiadások alapján közöljük.

[2] Lenin. A dialektika kérdéséhez: „Az egységesnek kettéhasadása és ellentmondásos részeinek megismerése (lásd a Philonból vett idézetet Hérakleitoszról Lassalle Hérakleitosza III. részének — „A megismerésről" — elején) a dialektikának *lényege* („lényegeinek" egyike, fő sajátságainak vagy vonásainak egyike, ha ugyan nem a legfőbbje)." *(Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. Szikra 1949. 270. old.) Lásd még Lenin „Hegel «A logika tudománya» című művének konspektusá"-ból: „Röviden úgy határozhatjuk meg a dialektikát, mint az ellentétek egységéről szóló tanítást. Ez a dialektika magva, ez azonban magyarázatra és kifejtésre szorul." *(Lenin.* Filozófiai füzetek. 194. old. [oroszul].)

ellentmondás sajátszerűsége, a fő ellentmondás és az ellentmondás fő oldala, az ellentétek azonossága és harca, az antagonizmus helye az ellentmondások sorában.

Rendkívül nagy érdeklődést váltott ki nálunk az a bírálat, amelyet a szovjet filozófusok az utóbbi években Gyeborin iskolájának idealizmusa felett gyakoroltak. Gyeborin idealizmusa a Kínai Kommunista Párt néhány tagjára igen károsan hatott, és meg kell mondanunk, hogy a pártunkban jelentkező dogmatikus nézetek ennek az iskolának a munkamódszerével kapcsolatosak. Ennélfogva a filozófia tanulmányozása terén most azt a fő célt kell magunk elé tűzni, hogy kiirtsuk a dogmatikus nézeteket.

1. Két világnézet

Az emberi megismerés történetében ősidőktől fogva a világ fejlődéstörvényeinek két koncepciója létezik: az egyik a metafizikus, a másik a dialektikus koncepció; ez a két koncepció két, egymással ellentétes világnézet. Lenin azt mondja: „A fejlődésnek (evolúciónak) két fő koncepcioja (vagy két lehetséges koncepciója? vagy a történelemben megfigyelhető két koncepciója?) a következő: a fejlődés mint csökkenés és nagyobbodás, mint ismétlés, és a fejlődés mint az ellentétek egysége (az egységesnek kettéhasadása egymást kölcsönösen kizáró ellentétekre s ezeknek az ellentéteknek kölcsönös viszonya)"[3]. Lenin itt éppen erről a két különböző világnézetről beszél.

Kínában és Európában egyaránt, igen hosszú történelmi időszakon át, a metafizikus gondolkodásmód velejárt az idealista világnézettel, és ez volt az uralkodó gondolkodásmód. Európában a materializmus is

[3] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 271. old.

metafizikus volt a kapitalizmus fennállásának kezdeti szakaszán. Annak eredményeként, hogy számos európai állam társadalmi-gazdasági fejlődése során a kifejlett kapitalizmus szakaszába lépett, s a termelőerők, az osztályharc és a tudomány a történelemben példátlan fejlettségi színvonalat ért el, az ipari proletariátus pedig a történelem hatalmas hajtóereje lett — kialakult a marxista dialektikus materialista világnézet. Ekkor a burzsoázia táborában a nyílt, teljesen leplezetlen reakciós idealizmus mellett megjelent a vulgáris evolucionizmus, amely a materialista dialektika ellen szállt síkra.

A metafizika, vagy a vulgáris evolucionizmus a világ minden jelenségét elszigetelten, nyugalmi állapotában, egyoldalúan vizsgálja. E világnézet hívei minden dolgot és jelenséget, azok formáit és kategóriáit egymástól örökre elszigeteltnek és örökre változatlannak tekintik. Ha mégis elismerik a változást, akkor is csak mennyiségi nagyobbodásnak vagy csökkenésnek és mechanikai helyváltoztatásnak tekintik. Emellett — szerintük — az ilyen nagyobbodás vagy csökkenés és helyváltoztatás okai nem magukban a dolgokban és jelenségekben, hanem azokon kívül, vagyis külső erők behatásában rejlenek. A metafizikusok azt tartják, hogy a világ különböző dolgai és jelenségei és azok tulajdonságai létezésük kezdetétől változatlanok, későbbi változásaik pedig csupán mennyiségi nagyobbodások vagy csökkenések. A metafizikusok azt tartják, hogy valamely dolog csak önmagát reprodukálhatja a végtelenségig, azonban más, tőle különböző dologgá nem alakulhat át. A metafizikusok véleménye szerint a tőkés kizsákmányolás, a kapitalista verseny, a kapitalista társadalom individualista gondolat- és érzésvilága — mindez az ókori rabszolgatartó társadalomban, sőt már az ősközösségi társadalomban is kimutatható, és örökké, változatlanul fennmarad. A metafizikusok a társadalmi

fejlődés okait a társadalom külső körülményeivel — a földrajzi környezettel, éghajlattal stb. magyarázzák. A fejlődés okait egyszerűen magukon a dolgokon és jelenségeken kívül próbálják megtalálni, tagadják a materialista dialektikának azt a tételét, amelynek értelmében a fejlődést magukban a dolgokban és jelenségekben meglévő belső ellentmondások idézik elő. Ezért nem képesek megmagyarázni a tárgyak és a jelenségek minőségi sokféleségét és egyik minőségnek a másikba való átalakulását. Európában ez a gondolkodásmód a XVII. és XVIII. század folyamán a mechanikus materializmusban, a XIX. század végén és a XX. század elején pedig a vulgáris evolucionizmusban jutott kifejezésre. Kínában a „változatlan az ég, a tao is változatlan"[4] szavakban kifejezett metafizikus gondolkodásmódot hosszú időn keresztül a velejéig rothadt feudális uralkodó osztály, a mult században Európából importált mechanikus materializmust és vulgáris evolucionizmust pedig a burzsoázia védelmezte.

A dialektikus materialista világnézet — ellentétben a metafizikával — megköveteli, hogy a dolgok és jelenségek fejlődésének tanulmányozásánál azok belső tartalmából, a dolgok egymással való összefüggéséből induljunk ki, azaz úgy tekintsük a dolgok és jelenségek fejlődését, mint belső, szükségszerű önmozgásukat, amelynél minden dolog (jelenség) mozgása közben kölcsönös összefüggésben és kölcsönhatásban van a környezetében lévő dolgokkal és jelenségekkel. A dolgok fejlődésének alapvető oka nem a dolgokon kívül, hanem azokon belül, maguknak a

---

[4] A Han-korszakban Tung Csung-su, a konfuciánus iskola neves képviselője (időszámításunk előtt 179—104) a következőket mondotta Vu-ti császárnak: „A tao t — az ég adta. Az ég változatlan, változatlan a tao is." A „tao" szó használata igen elterjedt volt az ókínai filozofusok között. „Utat", „elvet", valamint „törvényt", „törvényszerűséget" is jelent.

dolgoknak belső lényegéhez tartozó ellentmondásos természetében rejlik. Minden dolognak és jelenségnek megvannak a belső ellentmondásai. Éppen ezek okozzák a dolgok mozgását és fejlődését. A dolgok és a jelenségek belső ellentmondásai — fejlődésük alapvető oka, viszont az egyik dolognak vagy jelenségnek más dolgokkal vagy jelenségekkel való kölcsönös összefüggése és kölcsönhatása másodrendű okot jelent. Ilymódon a materialista dialektika határozottan elutasította a mechanikus materializmus és a vulgáris evolucionizmus híveinek metafizikus elméletét a külső okról, vagy a kívülről jövő lökésről. Teljesen világos, hogy a tisztán külső okok csak a dolgok mechanikai mozgását, vagyis a térfogat és a mennyiség megváltozását képesek kiváltani, azonban nem adnak magyarázatot arra, miért van meg a dolgokban és a jelenségekben a végtelen minőségi sokféleség és az egyik minőségből a másikba való átmenet. A valóságban még a külső lökés által kiváltott mechanikai mozgás is a dolgok belső ellentmondásain keresztül megy végbe. A növény- és állatvilágban az egyszerű növekedést és mennyiségi fejlődést szintén főleg belső ellentmondások idézik elő. Ugyanígy a társadalom fejlődését is nem kulső, hanem főleg belső okok határozzák meg.

Számos állam, amelyeknek földrajzi és éghajlati viszonyai csaknem azonosak, fejlettségük színvonalát tekintve erősen különböznek egymástól és igen egyenlőtlenül fejlődnek. Még egy és ugyanazon államban is, ahol semmiféle földrajzi és éghajlati változás nem történt, hatalmas társadalmi fordulatok mennek végbe. Az imperialista Oroszország a szocialista Szovjetunióvá alakult át, az elzárkózott feudális Japánból pedig imperialista Japán lett, noha nem változott meg ezeknek az országoknak a földrajza és az éghajlata. Kínában, ahol hosszú ideig a feudális rend uralkodott, az utóbbi száz év folyamán hatalmas változások tör-

téntek, mostpedig Kína egy felszabadult, szabad, új ország megteremtése irányában változik, noha egyáltalán nem változott meg sem földrajza, sem éghajlata. Igaz, hogy az egész földkerekség és egyes részeinek földrajza és éghajlata is változik, azonban a társadalmi változásokhoz viszonyítva ezek a változások egészen elenyészőek. Tíz meg tíz, száz meg száz évezred is beletelik, amíg a földrajz és az éghajlat észrevehetően megváltozik, a társadalomban pedig néhány évezred, évszázad, évtized, sőt néhány év vagy (forradalom idején) néhány hónap alatt jelentős változások történnek. A materialista dialektika szerint a természetben végbemenő változásokat főleg a természet belső ellentmondásainak fejlődése határozza meg, a társadalomban végbemenő változásokat pedig főleg a társadalom belső ellentmondásainak fejlődése, azaz a termelőerők és a termelési viszonyok közötti ellentmondások, az osztályok közötti ellentmondások, az új és a régi közötti ellentmondások fejlődése határozza meg. Ezeknek az ellentmondásoknak a fejlődése lendíti előre a társadalmat és odavezet, hogy a régi társadalmat új váltja fel.

Kizárja-e a materialista dialektika a külső okokat? Nem, nem zárja ki. A materialista dialektika azt tartja, hogy a külső okok a változások feltételét, a belső okok pedig a változások alapját képezik, miközben a külső okok a belső okokon keresztül hatnak. A tojás, miután megfelelő hőmennyiséget kapott, csibévé változik, a hő azonban nem képes arra, hogy csibévé változtassa a követ, mivel alapjuk különböző. A különböző népek állandóan hatnak egymásra. A kapitalizmus korában, különösen pedig az imperializmus és a proletárforradalmak korában, a különböző államok politikai, gazdasági és kulturális kölcsönhatása és egymásra gyakorolt befolyása óriási. Az Októberi Szocialista Forradalom nemcsak Oroszország történetében, hanem az egész világ történeté-

ben is új korszakot nyitott. Ez a forradalom hatott a különböző országok belső változásaira és hasonlóképpen, mégpedig különös erővel, hatott a Kínában végbemenő belső változásokra. Azonban ezek a változások mind más országokban, mind Kínában magukban az illető országoknak és Kínának belső törvényszerűségei szerint mentek végbe. Abban az ütközetben, melyet két hadsereg vív egymással, belső okok határozzák meg a győzelmet és a vereséget. A győzelem a hadsereg erejének vagy helyes vezetésének az eredménye; a vereséget a hadsereg gyengesége, vagy a vezetésben elkövetett hibák határozzák meg; a külső okok a belső okokon keresztül hatnak. A vereséget, melyet a burzsoázia 1927-ben a kínai proletariátusra mért, a kínai proletariátuson belül (a Kínai Kommunista Párton belül) jelentkező opportunizmus határozta meg. Amikor végeztünk az opportunizmussal, újból fellendült a kínai forradalom. Később újból komoly vereségeket szenvedett az ellenségtől a kínai forradalom, ezúttal már annak következményeképpen, hogy kalandor irányzatok jelentkeztek pártunkon belül. Amikor pedig végeztünk a kalandor irányzatokkal, ügyünk újból fellendült. Tehát a pártnak ahhoz, hogy győzelemre vihesse a forradalmat, helyes politikai vonalra és szilárd szervezetre kell támaszkodnia.

A dialektikus világnézet Kínában és Európában egyaránt már az ókorban kialakult. Az ókoriak dialektikája azonban ösztönös, primitív jellegű volt: az akkori idők társadalmi és történelmi viszonyai következtében ez a dialektika még nem lehetett kiforrott. Ezért a dialektika nem tudta mindenoldalúan megmagyarázni a világot, és később a metafizika váltotta fel. Hegel, ismert német filozófus, aki a XVIII. század végén és a XIX. század elején élt, jelentősen hozzájárult a dialektika fejlődéséhez, de dialektikája idealista volt. Amikor Marx és Engels, a proletármoz-

galom nagy vezérei általánosították az emberiség által a megismerés fejlődése során elért pozitív eredményeket, és különösen, miután kritikailag átdolgozták Hegel dialektikájának racionális elemeit, és megalkották a dialektikus és a történelmi materializmus nagyszerű elméletét, akkor — és csakis akkor — az emberi megismerés történetében óriási forradalom ment végbe. Később Lenin és Sztálin továbbfejlesztette ezt a hatalmas elméletet. Mihelyt ez az elmélet Kínába behatolt, az emberek gondolkodásmódjában nyomban óriási változásokat idézett elő.

A dialektikus világnézet elsősorban arra tanítja az embereket, hogy hozzáértéssel tanulmányozzák és elemezzék a különböző dolgok és jelenségek ellentmondásainak mozgását és határozzák meg ezen elemzés alapján az ellentmondások megoldásának módszereit. Ezért számunkra rendkívül fontos, hogy konkrétan fogjuk fel a dolgokban meglévő ellentmondások törvényét.

2. Az ellentmondás egyetemessége

Az ellentmondás könnyebb kifejtése céljából először az ellentmondás egyetemességével, majd pedig annak sajátszerűségével foglalkozom. Arról van szó, hogy miután Marx és Engels, a marxizmus nagy megalapítói, valamint Lenin és Sztálin, ügyük folytatói, felfedezték a dialektikus materialista világnézetet, — az emberiség és a természet történetét kutató tudományok különböző ágaiban, a társadalom és a természet átalakításának számos területén rendkívül nagy sikerrel alkalmazták a materialista dialektikát (például a Szovjetunióban). Az ellentmondás egyetemességét már igen sokan elismerték és ezért az adott kérdés tisztázása érdekében erről nem kell sokat beszélnünk. Ami viszont az ellentmondás sajátszerűségét illeti, ebben a kérdésben sok elvtárs — különösen

a dogmatikusok — még nem látnak tisztán. Nem értik meg azt, hogy az ellentmondásokban az egyetemes a különösben jelenik meg. Azt sem értik meg, hogy a forradalmi gyakorlat irányítása szempontjából milyen rendkívül fontos, hogy tanulmányozzuk azt, ami a korunk konkrét dolgaiban és jelenségeiben meglévő ellentmondásokban sajátszerű. Ezért az ellentmondások sajátszerűségének kérdése komoly tanulmányozást igényel, és tárgyalásának elegendő helyet kell szentelnünk. Ez az oka annak, hogy a dolgokban, a jelenségekben meglévő ellentmondás törvényének vizsgálata során először az ellentmondás egyetemességének kérdésével foglalkozunk, majd az ellentmondás sajátszerűségének kérdését fogjuk behatóan elemezni, ezután pedig újból visszatérünk az egyetemesség kérdéséhez.

Az ellentmondás egyetemes vagy abszolút jellegére vonatkozó kérdésnek két oldala van: először, ellentmondások vannak minden dolog és jelenség fejlődési folyamatában, másodszor, minden dolog és minden jelenség fejlődési folyamatában kezdettől mindvégig megvan az ellentmondások mozgása.

Engels azt mondja: „Maga a mozgás ellentmondás..."[5] Az ellentétek egységére vonatkozó törvény lenini meghatározása úgy szól, hogy az „a természet (a szellemet is, a társadalmat is *beleértve*) *összes* jelenségeiben és folyamataiban meglévő ellentmondásos, *egymást kölcsönösen kizáró*, ellentétes tendenciák elismerése (felfedezése)"[6].

Helyesek-e ezek a tételek? Igen, helyesek. A valamennyi jelenségben meglévő ellentétek kölcsönös függősége és harca határozza meg minden dolog és jelenség életét, viszi előre valamennyi dolog és jelenség fejlődését. Nincs olyan dolog, amely ne tartal-

[5] *Engels.* Anti-Duhring. Szikra 1950. 124. old.
[6] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 270. old.

mazna ellentmondásokat. Ha nem létezne ellentmondás, nem fejlődne a világmindenség.

Az ellentmondás az egyszerű mozgásformák (például a mechanikai mozgás) alapja és még inkább alapja a mozgás bonyolult formáinak.

Engels az ellentmondás egyetemességét a következőképpen világította meg: „Ha már az egyszerű mechanikai helyváltoztatás ellentmondást tartalmaz, még nagyobb fokban tartalmazzák ezt az anyag magasabb mozgási formái s különösen a szerves élet és fejlődése... az élet mindenekelőtt éppen abban áll, hogy egy lény minden pillanatban ugyanaz és mégis más. Az élet tehát szintén magukban a dolgokban és folyamatokban jelenlevő, önmagát folytonosan tételező és megoldó ellentmondás, s mihelyt az ellentmondás megszűnik, megszűnik az élet is, beáll a halál. Ugyanígy láttuk, hogy az ellentmondásokat a gondolkodás területén sem kerülhetjük el s láttuk, hogyan oldódik meg például az az ellentmondás, mely a belsőleg korlátlan emberi megismerőképesség és annak csupa külsőleg korlátozott és korlátozottan megismerni képes emberekben való tényleges létezése között fennáll a nemzedékeknek számunkra legalább is gyakorlati szempontból végtelen egymásutánjában, a végtelen haladásban... a felsőbb matematikának egyik legfőbb alapja az ellentmondás... de már az alsó matematikában is hemzsegnek az ellentmondások"[7].

Lenin az ellentétek egyetemességét ugyanígy magyarázta meg:

„A matematikában + és —. Differenciál és integrál.
A mechanikában hatás és ellenhatás.
A fizikában pozitív és negatív elektromosság.
A kémiában az atomok egyesülése és szétválása.
A társadalomtudományban az osztályharc"[8].

[7] *Engels.* Anti-Duhring. 125—126. old.
[8] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 270. old.

A harcban a támadás és a védelem, előrenyomulás és visszavonulás, győzelem és vereség — mindezek egymásnak kölcsönösen ellentmondó jelenségek. Az egyik oldal nélkül a másik sem létezik. Ennek a két oldalnak a küzdelme és kölcsönös összefüggése alkotja a harc egységes egészét, viszi előre a harc fejlődését és dönti el a harc kimenetelét.

Az emberek fogalmaiban észlelhető minden különbözőséget az objektív ellentmondások visszatükröződésének kell tekintenünk. A szubjektív gondolkodásban visszatükröződő objektív ellentmondások a fogalmak ellentmondásos mozgását hozzák létre, előreviszik az emberi gondolkodás fejlődését és szüntelenül megoldják az emberi gondolkodás előtt felmerült kérdéseket.

A pártban a különböző nézetek szembenállása és harca állandóan felmerül, s ez a társadalomban lévő osztályellentétek, valamint az új és a régi közötti ellentmondások tükröződése a pártban. Ha a pártban nincsenek ellentmondások és nincs meg a vélemények harca, amelynek során leküzdik az ellentmondásokat, a párt élete megszűnik.

Ilymódon megállapítottuk azt, hogy mindenütt, minden folyamatban — az egyszerű, és a bonyolult mozgásformákban, az objektív világban és az emberi tudatban egyaránt — vannak ellentmondások. De van-e ellentmondás minden folyamat kezdeti szakaszán? Minden dolog és jelenség fejlődési folyamata kezdettől mindvégig ellentmondásos-e?

Azokból a cikkekből, amelyekben a szovjet filozófusok Gyeborin iskoláját bírálják, kitűnik, hogy ennek az iskolának a felfogása szerint az ellentmondások nem a folyamat legelején, hanem csak fejlődésének meghatározott szakaszán jelentkeznek. Következésképpen e szakasz előtt a folyamat fejlődése külső és nem belső okok hatására történik. Gyeborin így a

külső lökés metafizikus elméletére, a mechanikai elméletre siklik át. Gyeborinék, a konkrét kérdéseket erről az álláspontról vizsgálva, arra a következtetésre jutottak, hogy a szovjet viszonyok közt csak különbség és nem ellentmondás áll fenn a kulákok és a paraszti tömegek között, és teljesen egyetértettek a buharini állásponttal. A francia forradalmat tanulmányozva azt tartották, hogy a munkásokból, a parasztokból és a burzsoáziából álló harmadik renden belül a forradalom előtt szintén csak különbségek voltak, de nem voltak ellentmondások. Gyeborin iskolájának ez a nézete antimarxista. Gyeborin és követői nem értették meg, hogy minden különbségben már benne rejlik az ellentmondás, hogy a különbség — ellentmondás. Már a burzsoázia és a proletariátus megjelenésének legkorábbi időpontjában felmerült a munka és a tőke közötti ellentmondás, csak még nem éleződött ki. Még a Szovjetunióban fennálló társadalmi viszonyok között is van különbség a munkások és a parasztok között. Ez a különbség azonban olyan ellentmondás, amely nem éleződhet ki és nem válhat antagonizmussá, nem öltheti az osztályharc alakját és nincs azonos jelentősége a munka és a tőke közötti ellentmondással; a munkások és a parasztok a szocialista építés során szilárd szövetségre léptek, és az említett ellentmondás a szocializmusból a kommunizmusba való fejlődés folyamatában fokozatosan megoldódik. Itt csak az ellentmondások jellegében lévő különbségekről és nem az ellentmondások meglétéről vagy hiányáról lehet szó. Az ellentmondás egyetemes, abszolút, a dolgok és jelenségek valamennyi fejlődési folyamatában benne van, és kezdettől mindvégig áthatja az összes folyamatokat.

Mit jelent az új folyamat létrejötte? Ez azt jelenti, hogy a régi egység és az azt alkotó ellentétek új egységnek és az azt alkotó új ellentéteknek adják át helyüket; ekkor új folyamat jön létre, mely fel-

váltja a régit. A régi folyamat befejeződik, létrejön az új folyamat. Az új ellentmondásokat tartalmazó új folyamat elkezdi ellentmondásainak fejlődéstörténetét.

Lenin rámutat arra, hogy Marx a „Tőké"-ben mintaképét adta annak, miként kell elemezni a dolog és a jelenség egész fejlődési folyamatát kezdettől mindvégig áthatő ellentmondások mozgását. Ezt a módszert kell bármely jelenség fejlődési folyamatának tanulmányozásánál alkalmazni. És maga Lenin is helyesen alkalmazta ezt a módszert, amely valamennyi munkáját áthatja.

„Marx a «Tőké»-ben először a polgári (árutermelő) társadalom legegyszerűbb, legmegszokottabb, legalapvetőbb, legtömegesebb jellegű, legközönségesebb, milliárd esetben előforduló *viszonyát* elemzi: az árucserét. Az elemzés ebben a legegyszerűbb jelenségben (a burzsoá társadalomnak ebben a «sejtecskéjében») a modern társadalomnak *összes* ellentmondásait (illetve *összes* ellentmondásainak csíráit) feltárja. A további tárgyalás megmutatja nekünk az ellentmondásoknak és e társadalomnak fejlődését (növekedését *is*, mozgását *is*) egyes részeinek összességében, kezdettől mindvégig."

Lenin ezután rámutat arra, hogy „ilyennek kell lennie a dialektika tárgyalási (illetve tanulmányozási) módszerének általában . . ."[9]

A kínai kommunistáknak el kell sajátítaniok ezt a módszert ahhoz, hogy helyesen elemezhessék a kínai forradalom történetét és jelen helyzetét, valamint meghatározhassák kilátásait.

---

[9] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. . . -272. old.

3. Az ellentmondás sajátszerűsége

Mint már fentebb mondottuk, az ellentmondás egyetemes és abszolút jellege abban rejlik, hogy az ellentmondások az összes jelenségek fejlődési folyamatában jelen vannak és kezdettől mindvégig áthatják minden jelenség fejlődési folyamatát.

Most azzal foglalkozunk, ami az ellentmondásokban sajátszerű és viszonylagos.

Ezt a kérdést több szempontból kell vizsgálnunk.

Mindenekelőtt, az anyag összes különböző mozgásformáinak ellentmondásai sajátszerűek. Az, hogy az ember megismeri az anyagot, azt jelenti, hogy az anyag mozgásformáit ismeri meg, mivel a világban a mozgó anyagon kívül semmi sem létezik, az anyag mozgása pedig mindenkor meghatározott formákat ölt. Amikor a mozgás egyes formáival van dolgunk, szem előtt kell tartanunk azt, ami az adott mozgásformában és a különböző többi mozgásformában közös. Még fontosabb azonban — és ez a dolgok megismerésének az alapja —, hogy figyelembe vegyük azt, ami minden mozgásformában sajátszerű, vagyis figyelembe vegyük minden mozgásforma minőségi eltérését a többi mozgásformától. Csakis ilymódon különböztethetjuk meg az egyik jelenséget a másiktól. Minden mozgásformának megvannak a maga sajátszerű ellentmondásai, amelyek az adott jelenség sajátszerű lényegét alkotják, azt, ami az adott jelenséget a többitől megkülönbözteti. Ez a belső oka vagy az alapja a dolgok és jelenségek végtelen sokféleségének a világban. A természetben a mozgásnak számos formája van: mechanikai mozgás, hang, fény, hő, elektromosság, szétválás, egyesülés stb. Az anyag mindezen mozgásformái kölcsönös függésben vannak, lényegüket tekintve azonban különböznek egymástól. Az anyag minden mozgásformájának sajátszerű lényegét az egyedül az adott mozgásformában meglévő sajátszerű

ellentmondások határozzák meg. Ez a tétel nemcsak a természetben érvényes: a társadalmi és az ideológiai jelenségekben is egyaránt érvényesül. Minden társadalmi formának, minden tudatformának megvannak a maga sajátszerű ellentmondásai és mindegyiknek megvan a maga sajátszerű lényege.

A tudományágak elhatárolása éppen a tudományos kutatás tárgyaiban rejlő sajátszerű ellentmondásokon alapul. A különböző tudományok tárgyát éppen a jelenségeknek csak bizonyos körében meglévő meghatározott ellentmondások kutatása képezi. Például a plusz és a mínusz a matematikában, a hatás és az ellenhatás a mechanikában, a negatív és a pozitív elektromosság a fizikában, az atomok szétválása és egyesülése a kémiában, a termelőerők és a termelési viszonyok, az osztályok és az osztályharc a társadalmi tudományokban, a támadás és a védelem a haditudományban, az idealizmus és a materializmus, a metafizika és a dialektika a filozófiában stb. — mindezek különböző tudományok kutatásának tárgyát képezik, éppen sajátszerű ellentmondásaik és sajátszerű lényegük folytán. Természetesen az ellentmondásokban lévő egyetemesnek megismerése nélkül a jelenségek mozgásának, fejlődésének általános okait vagy általános alapjait feltárni nem lehet. Azonban annak vizsgálata nélkül, ami az ellentmondásokban sajátszerű, nem lehet meghatározni a sajátszerű lényeget, amely megkülönbözteti az egyik jelenséget a másiktól, nem lehet feltárni a jelenségek mozgásának, fejlődésének sajátszerű okait vagy sajátszerű alapjait, nem lehet megkülönböztetni a jelenségeket, nem lehet elhatárolni a tudományos kutatás területeit.

Ha az emberi megismerés mozgásának egymásutánját vesszük, ez az egyes és a sajátszerű megismerésétől mindig fokozatosan terjed az általános megismerése felé. Az emberek elsősorban mindenkor a sok különböző jelenség sajátszerű lényegét ismerik

meg, és csak ezután tudnak áttérni az általánosításra, arra, hogy megismerjék a jelenségek közös lényegét. Ha a konkrét közös lényeg megismerése után ez az ismeret válik további kutatásaink vezérfonalává, ha folytatjuk a különböző, még egyáltalán nem, vagy nem elég mélyen tanulmányozott konkrét dolgok vizsgálatát, és megtaláljuk azok sajátszerű lényegét, akkor — és csakis akkor — egészíthetjük ki, gyarapíthatjuk és fejleszthetjük a konkrét közös lényegre vonatkozó tudást, ügyelve arra, hogy a közös lényeg ismerete ne alakuljon át valami megmerevedett és holt dologgá. Ez a megismerési folyamat két szakasza: az első — a sajátszerűtől az általánoshoz, a második — az általánostól a sajátszerűhöz. Az emberi megismerés folyamata mindenkor spirális mozgást jelent, s minden ciklus magasabb fokra emeli a megismerést, szüntelenül elmélyíti azt (ha kutatásunk során pontosan alkalmazzuk a tudományos módszert). Dogmatikusainknak az a hibájuk ebben a kérdésben, hogy egyrészt nem értik meg, hogy csak az ellentmondások sajátszerűségének megvizsgálása és az egyes dolgok sajátszerű lényegének megismerése után ismerhetjük meg egész teljességében azt, ami az ellentmondásokban egyetemes, hogy csak ezután ismerhetjük meg teljes mértékben a dolgok közös lényegét; másrészt pedig nem értik meg, hogy miután megismertük a dolgok közös lényegét, folytatnunk kell a még nem elég mélyen megvizsgált, vagy újonnan megjelenő konkrét dolgok vizsgálatát. A mi dogmatikusaink — lusták. A konkrét dolgokkal kapcsolatos vesződséges kutatómunkát elutasítják, olyasvalaminek tekintik az általános igazságokat, mintha az égből hullottak volna alá, valamiféle megfoghatatlan, teljesen elvont formulákká alakítják át őket, teljesen tagadják és a fejetetejére állítják azt a normális sorrendet, amelyben az emberek az igazságot megismerik. Ugyancsak nem értik meg a kölcsönös összefüggést a megisme-

rés két szakasza között: a sajátszerűtől az általános felé és az általánostól a sajátszerű felé haladó megismerés között. Egyáltalán nem értik meg a marxista ismeretelméletet.

Nemcsak az anyag mozgásformái valamennyi nagy rendszerének sajátszerű ellentmondásait és az utóbbiak által meghatározott lényeget kell vizsgálnunk, hanem tanulmányoznunk kell az anyag ezen mozgásformái mindegyikének sajátszerű ellentmondásait is, az adott mozgásforma hosszú fejlődési folyamatának minden egyes szakaszán, valamint mindegyik mozgásforma lényegét. A valóságos és nem elképzelt fejlődési folyamatban minden mozgásforma minőségileg különböző. Erre a mozzanatra kutatómunkánkban különös gondot kell fordítanunk és így a munkát ezzel is kell elkezdenünk.

A minőségileg különböző ellentmondások csakis különböző módszerekkel oldhatók meg. Így például a proletariátus és a burzsoázia közötti ellentmondást a szocialista forradalom módszere oldja meg, a néptömegek és a feudális rendszer közötti ellentmondást pedig a demokratikus forradalom módszere. A gyarmatok és az imperializmus közötti ellentmondás megoldásának módszere a nemzeti-forradalmi háború. A szocialista társadalomban a munkásosztály és a parasztság közötti ellentmondást a mezőgazdaság kollektivizálásának és gépesítésének módszere oldja meg. A kommunista párton belüli ellentmondások megoldásának módszere a bírálat és az önbírálat. A társadalom és a természet közötti ellentmondásokat a termelőerők fejlesztésének módszerével oldják meg. A folyamat változik, a régi folyamatot és a régi ellentmondásokat felszámolják, új folyamat és új ellentmondások jönnek létre és ennek megfelelően változik az ellentmondások megoldásának módszere is. Azok az ellentmondások, melyeket a februári forradalom és az Októberi Forradalom oldott meg Oroszországban, valamint azok a

módszerek, amelyeket e két forradalomban az ellentmondások megoldására alkalmaztak, gyökeresen különböztek egymástól. A marxisták-leninistáknak következetesen alkalmazniok kell azt az elvet, hogy a különböző ellentmondásokat különböző módszerekkel oldják meg. A dogmatikusok viszont nem követik ezt az elvet, nem értik meg, hogy a különböző forradalmak különböző körülmények között mennek végbe, és így nem értik meg, hogy a különböző ellentmondásokat különböző módszerekkel kell megoldani. Mindenre sablonos sémát alkalmaznak, amely, véleményük szerint nem változhat; ez pedig csak a forradalom meghiúsulására vezethet, vagypedig teljesen tönkreteheti azt az ügyet, amely addig jól haladt.

Ahhoz, hogy bármely jelenség fejlődési folyamatában feltárhassuk az ellentmondások sajátszerű vonásait azok összességében és kölcsönös összefüggésében, vagyis ahhoz, hogy feltárjuk a jelenség fejlődési folyamatának lényegét, fel kell tárnunk az említett folyamatban rejlő ellentmondások valamennyi oldalának sajátszerű vonásait, ellenkező esetben a folyamat lényegének feltárása lehetetlenné válik; erre kutatómunkánkban rendkívül nagy figyelmet kell fordítanunk.

Minden számottevő jelenség fejlődési folyamata több ellentmondást tartalmaz. Így például a kínai burzsoá-demokratikus forradalom folyamatában ellentmondás van a kínai társadalom különféle elnyomott osztályai és az imperializmus között, a néptömegek és a feudális rendszer között, a proletariátus és a burzsoázia között, egyfelől a parasztság és a városi kispolgárság, másfelől a burzsoázia között, ellentmondás van továbbá a különböző reakciós uralkodó klikkek között stb. — a helyzet itt rendkívül bonyolult. És nemcsak arról van szó, hogy mindezeknek az ellentmondásoknak megvan a maguk sajátszerű jellege és ezért nem lehet őket egy kalap alá venni, hanem

egyben minden egyes ellentmondás két oldalának szintén megvannak a maga sajátosságai és ezeket sem lehet egyformán kezelni. Nekünk, kínai forradalmároknak az ellentmondások sajátszerűségét nemcsak összességükben, azaz kölcsönös összefüggésükben kell megértenünk, hanem az ellentmondások minden egyes oldalát is vizsgálnunk kell, mert csak így érthetjük meg összességüket. Az ellentmondás mindkét oldalának megértése azt jelenti, hogy megértjük az egyes oldalak különleges helyzetét, megértjük, milyen konkrét formákban jön létre köztük kölcsönös feltételezettségi és ellentétes viszony, milyenek azok a konkrét harci módszerek, amelyeket a két oldal alkalmaz, kölcsönös kapcsolatuk és ellentétük során, valamint a kölcsönös kapcsolat megszakadása után. Ezeknek a kérdéseknek a tanulmányozása igen fontos. Éppen ezt tartotta szem előtt Lenin, amikor azt mondotta, hogy a marxizmusban a leglényegesebb, a marxizmus élő lelke: a konkrét helyzet konkrét elemzése[10]. Dogmatikusaink megszegik Lenin útmutatásait, sohasem terhelik agyukat azzal, hogy valamely jelenséget konkrétan elemezzenek, cikkeik és beszédeik mindig sablonos sémák üres, tartalmatlan ismétlései és pártunkban igen visszataszító munkastílust terjesztenek.

Bármilyen kérdést vizsgáljunk is, a szubjektivizmus, egyoldalúság és felületesség megengedhetetlen. A szubjektivizmus azt jelenti, hogy nem tudják a kérdést objektíven, vagyis materialista nézőpontból vizsgálni. Ezzel „A gyakorlatról" című munkámban már foglalkoztam. Az egyoldalúság abban nyilvánul meg, hogy nem tudják a kérdéseket minden oldalról vizs-

[10] V. ö. Lenin „Kommunismus" című cikkét. Ebben a cikkben Lenin — bírálva Kun Bélát, a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagját, akit később lelepleztek, mint a munkásosztály ügyének árulóját — azt írta, hogy Kun Béla megkeruli azt, „ami a marxizmusban a leglényegesebb, ami a marxizmus élő lelke: a konkrét helyzet konkrét elemzését". *(Lenin* Művei. 31. kot. Szikra 1951. 161. old.)

gálni, az ellentétes oldalak közül csak az egyiket értik meg: például, amikor csak Kínát értik meg az emberek, de nem értik meg Japánt, csak a kommunista pártot értik meg, de nem értik meg a Kuomintangot, csak a proletariátust értik meg, de nem értik meg a burzsoáziát, csak a parasztságot értik meg, de nem értik meg a földbirtokosokat, csak a kedvező helyzetben igazodnak el, de nem tudnak tájékozódni a nehéz viszonyok között, csak a multat értik meg, de nem értik meg a jövőt, csak az egyest értik meg, de nem értik meg az összességet, csak a hiányosságokat értik meg, de nem értik meg az eredményeket, csak a felperest értik meg, de nem értik meg az alperest, csak az illegális forradalmi munkát értik meg, de nem értik meg a legális forradalmi munkát stb. — egyszóval nem értik meg az ellentmondások különböző oldalainak sajátosságait. Éppen ez jellemzi a kérdés egyoldalú vizsgálatát, vagyis azt, hogy a résztől nem látják az egészet, a fáktól nem látják az erdőt. Ha így vizsgálják a kérdést, akkor lehetetlen megtalálni az ellentmondások megoldásának módszerét, lehetetlen forradalmi feladatokat megvalósítani, lehetetlen a ránkbízott munkát végrehajtani, s lehetetlen a vélemények harcát a pártban helyesen kibontakoztatni. Szun-ce[11], a háború kérdéseinek kifejtésekor a következőket mondotta: „Ismerd meg az ellenséget és ismerd meg önmagadat, és legyőzhetetlen leszel." Szun-ce szavai a két harcoló oldalra vonatkoznak. Vej Cseng, aki a Tang-korszakban élt, a következőket mondotta: „Ha mindenkit meghallgatsz — megtudod az igazságot; ha egynek hiszel — tájékozatlan maradsz"[12]; ő is

[11] Szun-ce (vagy Szun Vu), (Szun Vu-cenek is nevezték) — az i. e. V. század híres kínai hadvezére és hadászati teoretikusa, a 13 fejezetből álló „Szun-ce" értekezés szerzője. Ez az idézet a „Szun-ce" konyv harmadik, „A támadás előkészítése" című fejezetéből származik.

[12] Vej Cseng (i. e. 643—580) politikus és történetíró, aki a Tang-korszak első szakaszában élt. Ez az idézet a „Cecse tung-csien" krónika 192. kotetéből származik.

megértette a kérdések egyoldalú vizsgálatának helytelenségét. Elvtársaink azonban gyakran egyoldalúan vizsgálják a kérdéseket és ennek folytán igen sokszor felsülnek. Szung Csiang, a „Sujhucsuan" című regény[13] hőse háromszor rohamozta meg Csucsiacsuangot, minthogy azonban nem ismerte a helyzetet és helytelen módszer alapján cselekedett, kétszer vereséget szenvedett. Amikor ellenben megváltoztatta cselekvési módszerét, és a helyzet felderítésével kezdve, eligazodott a labirintusok rendszerében, megzavarta a szövetséget Licsiacsuang, Hucsiacsuang és Csucsiacsuang települések között, kelepcét állított fel az ellenség táborában, és az egyik külföldi mondából ismert trójai faló felhasználásához hasonló módszert alkalmazott — akkor siker koronázta harmadik rohamát. A „Sujhucsuan" című regényben a materialista dialektika alkalmazásának számos példája látható, amelyek közül Csucsiacsuang háromszoros megrohanása az egyik legjobb példa. Lenin azt mondja: „Hogy valamely tárgyat valóban megismerjünk, annak minden oldalát, minden összefüggését és «közvetítését» át kell fogni és tanulmányozni. Ezt sohasem érjük el teljesen, de a mindenoldalúság követelménye megóv a hibáktól és a megmerevedéstől"[14]. Lenin e szavait nem szabad elfelejtenünk.

A felületesség abban áll, hogy sokan nem veszik figyelembe sem az ellentmondás egészét, sem külön-

---

[13] A „Sujhucsuan" (Vízparti történet. Athenaeum 1950.) a XIV. század legnagyobb irodalmi alkotása, amely a Jüan-dinasztia uralkodásának végén és a Ming-dinasztia uralkodásának kezdetén készült. Az említett regény szerzőjének Si Naj-ant (a magyar kiadásban Hsi-Naj-An. — *Ford.)* tartják. A regény az északi Szung-dinasztia utolsó éveiben lefolyt parasztháborút írja le. Szung Csiang a regény főhőse. Csucsiacsuang település Liensanpónak, a parasztháború támaszpontjának közelében feküdt. Csu Csao-feng, a település ura, zsarnok nagybirtokos volt.

[14] Lenin. „Mégegyszer a szakszervezetekről, az adott helyzetről. Trockij és Buharin hibáiról." *(Lenin* Művei. 4. kiad. 32. kót. 72. old. [oroszul].)

böző oldalainak sajátosságait, kétségbevonják, hogy mélyen be kell hatolni a dolgok lényegébe, és gondosan tanulmányozni kell az ellentmondás sajátosságait; valahonnan távolról végzik megfigyeléseiket, az ellentmondás általános vonásait alig hozzávetőlegesen ismerik és máris igyekeznek megoldani őket (felelnek a kérdésekre, vitákat döntenek el, végrehajtanak munkát, hadműveleteket irányítanak). A dolgok ilyen kezelése mindig gyászos következményekkel jár.

Dogmatizmusban és empirizmusban szenvedő elvtársaink hibáinak oka az, hogy szubjektíven, egyoldalúan és felületesen vizsgálják a dolgokat. Az egyoldalúság és a felületesség szintén szubjektivizmus. Vannak, akik ahelyett, hogy valamennyi objektíven létező dolognak a valóságban létező kölcsönös összefüggését és belső törvényszerűségeit kifejezésre juttatnák, egyoldalúan, vagy felületesen vizsgálják a jelenségeket, nem ismerik fel azok kölcsönös összefüggéseit és belső törvényszerűségeit — vizsgálati módszerük tehát szubjektív.

Az ellentmondások mozgásának sajátosságait nemcsak a jelenségek általános fejlődési folyamatában — kölcsönös összefüggésüket és az ellentmondások mindegyik oldalának helyzetét figyelembevéve — kell tanulmányoznunk; e fejlődési folyamat különböző szakaszainak is megvannak a maguk sajátosságai, melyeket szintén nem téveszthetünk szem elől.

Az alapvető ellentmondás és az általa meghatározott folyamat lényege nem tűnik el e folyamat befejezésének időpontjáig, azonban a jelenség hosszas fejlődési folyamatának különböző szakaszain a helyzet gyakran különböző. Ez azért van így, mert bár a jelenség fejlődési folyamatában az alapvető ellentmondás jellege és e folyamat lényege nem változik, mégis az alapvető ellentmondás a hosszú fejlődési folyamat különböző szakaszain egyre inkább kiéleződik. Emellett az alapvető ellentmondás által feltéte-

lezett, vagy annak hatása alatt álló egész sor nagy és kis ellentmondás közül néhány kiéleződik, mások ideiglenesen vagy részben megoldódnak vagy eltompulnak és ismét mások újonnan keletkeznek. A folyamat éppen ezért oszlik különböző szakaszokra. Aki nem fordít figyelmet a jelenség fejlődési folyamatának szakaszaira, az nem képes kellőképpen megoldani az adott jelenségben meglévő ellentmondásokat.

Így például, amikor a kapitalizmus szabadverseny szakaszát az imperializmus szakasza váltotta fel, a két ellentétes osztály — a proletariátus és a burzsoázia — természete, valamint az adott társadalom burzsoá lényege egyáltalán nem változott meg, de az ellentmondások e két osztály között kiéleződtek, ellentmondások merültek fel a monopolista és a nem monopolista tőke között, kiéleződtek az ellentmondások az anyaországok és a gyarmatok között, különösen élesen nyilvánultak meg a kapitalista országok közötti ellentmondások, vagyis azok az ellentmondások, melyeket a különböző országok egyenlőtlen fejlődése idézett elő. Így jött létre a kapitalizmus új szakasza — az imperializmus szakasza. A leninizmus éppen azért lett az imperializmus és a proletárforradalom korszakának marxizmusa, mert Lenin és Sztálin helyesen magyarázták meg ezeket az ellentmondásokat, és kidolgozták az említett ellentmondások megoldására hivatott proletárforradalom helyes elméletét és taktikáját.

Ha az 1911-es forradalommal megindult kínai burzsoá-demokratikus forradalom folyamatát vesszük, ennek is több sajátszerű szakasza van. Így a forradalomnak az a periódusa, amikor a burzsoázia állott a forradalom élén, és az a periódusa, amikor a proletariátus vezette a forradalmat, két teljesen különböző történelmi szakasz. A proletariátus vezető szerepe gyökeresen megváltoztatta a forradalom arculatát: az osztályerők átcsoportosítására, a parasztforradalom

nagyarányú kibontakozására vezetett, az imperializmus és a feudalizmus ellen irányuló forradalomnak következetes jelleget adott, s lehetővé tette, hogy a demokratikus forradalom szocialista forradalomba nőjön át stb. Mindez lehetetlen volt a forradalomnak abban az időszakában, amikor a burzsoázia kezében volt a vezetés. Noha az egész folyamat fő ellentmondásának jellege, vagyis ennek a folyamatnak mint antiimperialista és antifeudális demokratikus forradalomnak a jellege (ezen ellentmondás másik oldala az ország félgyarmati és félfeudális jellege) egyáltalán nem változott meg, mégis olyan nagy események játszódtak le e hosszú időszak alatt, mint az 1911-es forradalom veresége és az északi militaristák uralmának megteremtése, az első nemzeti egységfront létrehozása és az 1924—1927-es forradalom, az egységfront felbomlása és a burzsoázia átállása az ellenforradalom táborába, az új militaristák belső háborúi, a forradalmi agrárháború, a második nemzeti egységfront megteremtése és a japánellenes háború. Másszóval húsz és egynéhány év alatt a fejlődés jónéhány szakaszán mentünk át. E szakaszokra jellemző, hogy egyes ellentmondások kiéleződtek (például a forradalmi agrárháború és Japán betörése Kína négy északkeleti tartományába), más ellentmondások egy része ideiglenesen megoldódott (például az északi militaristák felszámolása, a földesúri földek elkobzása), ismét más ellentmondások pedig újonnan keletkeztek (például az új militaristák közötti harc; a földesúri földek visszafoglalása, miután Dél-Kínában elvesztettük forradalmi bázisainkat) stb.

Amikor a jelenség fejlődési folyamatának különböző szakaszain megnyilvánuló ellentmondások sajátszerűségét tanulmányozzuk, nemcsak kölcsönös összefüggésükben és összességükben kell vizsgálnunk őket, hanem egyben figyelembe kell vennünk a fejlődés

minden szakaszán megnyilvánuló ellentmondások mindkét oldalát is.

Nézzük például a Kuomintangot és a kommunista pártot: amennyiben a Kuomintang (az egyik oldal) az első egységfront időszakában Szun Jat-szen három fő politikai irányelvét — a Szovjetoroszországgal való szövetséget, a kommunista párttal való szövetséget, valamint a munkások és parasztok támogatását — megvalósította, annyiban forradalmi, életképes volt és a különböző osztályoknak a demokratikus forradalomban kotott szövetségét képviselte. 1927 után a Kuomintang saját ellentétévé, a földbirtokosok és a nagyburzsoázia reakciós blokkjává alakult át. Az 1936 decemberében lezajlott hsziani események után — a japán imperializmus elleni közös harc érdekében — a Kuomintangban újból fordulat indult meg a polgárháború megszüntetése és a kommunista párttal való szövetség felé. Ezek a Kuomintang sajátosságai fejlődésének három szakaszán. E sajátosságok kialakulását természetesen több ok idézte elő. Ami pedig a Kínai Kommunista Pártot (a másik oldalt) illeti — az első egységfront időszakában a párt még fiatal volt és bár hősiesen vezette az 1924—1927-es forradalmat, mégis éretlennek bizonyult a forradalom jellegének, feladatainak és módszereinek megértése terén. Éppen ezért e forradalom utolsó szakaszában kialakult Csen Tuhsziu-irányzat befolyáshoz juthatott és előidézte a forradalom vereségét. 1927 után a kommunista párt hősiesen vezette a forradalmi agrárháborút, forradalmi hadsereget és forradalmi bázisokat hozott létre, azonban kalandorjellegű hibákat követett el, melyek következtében a hadseregnek és a bázisoknak igen súlyos veszteségeket kellett elszenvedniök. 1935 után a kommunista párt leküzdötte ezeket a hibákat, az új, japánellenes egységfront élére állt, és ez a hatalmas harc most bontakozik ki. A jelen szakaszban a kommunista párt már olyan párt, amely két forradalom meg-

próbáltatásait állta ki és gazdag tapasztalatokkal rendelkezik. Ezek a Kínai Kommunista Párt sajátosságai fejlődésének három szakaszán. Ha e sajátosságokat, melyeknek kialakulását szintén számos ok idézte elő, nem tanulmányozzuk, nem érthetjük meg a Kuomintang és a kommunista párt kölcsönös viszonyának sajátosságait a fejlődés különböző szakaszain: az egységfront megteremtését, az egységfront felbomlását és az egységfront újramegteremtését.

Ahhoz viszont, hogy mindkét párt valamennyi sajátosságát tanulmányozhassuk, még mélyebben kell ehhez a kérdéshez nyúlnunk — tanulmányoznunk kell mindkét párt osztályalapját és azokat az ellentmondásokat, amelyek ezen az alapon a két párt mindegyike és a többi oldal között a fejlődés különböző szakaszaiban felmerültek. Így például a kommunista párttal kötött első szövetség időszakában egyfelől ellentmondás állott fenn a Kuomintang és a külföldi imperialisták között, melynek következtében a Kuomintang az imperializmus ellen lépett fel, másfelől pedig ellentmondás állott fenn a Kuomintang és az országban élő néptömegek között: a Kuomintang szavakban rengeteg jót ígért a dolgozóknak, valójában azonban elenyészően keveset, vagypedig a szó szoros értelmében semmit sem adott nekik. A kommunisták ellen folytatott harc időszakában a Kuomintang, az imperializmussal és a feudalizmussal szövetkezve, a néptömegek ellen harcolt; egy tollvonással megszüntette a néptömegeknek a forradalomban kivívott összes jogait és ezzel kiélezte az ellentmondást közte és a néptömegek között. Most, a japánellenes harc időszakában, tekintettel a Kuomintang és a japán imperializmus között fennálló ellentmondásokra, a Kuomintang egyfelől érdekelt a kommunista párttal való szövetségben, másfelől azonban egyáltalán nem mérsékli a kommunista párt és a kínai nép elleni harcát és megtorlásait. A kommunista párt viszont változatlanul a néptömegekkel együtt ha-

ladt és halad az imperializmus és a feudalizmus ellen vívott harcban. A japánellenes harc jelen szakaszában azonban, minthogy a Kuomintang a japán rablók visszaverése mellett foglalt állást, a kommunista párt mérsékelt politikát kezdett folytatni a Kuomintanggal és az ország feudális erőivel szemben. Mindezen körülmények következtében a két párt között hol szövetség alakul ki, hol pedig harc tör ki, miközben még a szövetség idején is olyan bonyolult helyzet alakul ki, amelyben egyidejűleg fennáll a szövetség és folyik a harc is. Ezen ellentétes oldalak sajátosságainak tanulmányozása nélkül nemcsak e két párt mindegyikének és a többi oldalnak kölcsönös viszonyát nem érthetjük meg, hanem még magának a két pártnak kölcsönös viszonyát sem.

Ebből az következik, hogy bármilyen ellentmondás sajátosságait tanulmányozzuk is — például az anyag különböző mozgásformáiban rejlő ellentmondásokat, az egyes mozgásformák ellentmondásait a különböző fejlődési folyamatok során, az ellentmondások különböző oldalait az egyes fejlődési folyamatokban, a fejlődési folyamatokban rejlő ellentmondásokat e folyamatok különböző szakaszain, valamint az ellentmondások különböző oldalait a fejlődés egyes szakaszain — az ellentmondások mindezen sajátosságainak tanulmányozásakor megengedhetetlen a szubjektív önkényeskedés; konkrét elemzésre van itt szükség. Konkrét elemzés nélkül lehetetlen megismerni az ellentmondás bármilyen sajátosságát. Ne felejtsük el Lenin szavait: a konkrét helyzetet konkrétan kell elemezni.

Az ilyen konkrét elemzés nagyszerű példáit — elsőkként — Marx és Engels hagyták ránk.

Amikor Marx és Engels a jelenségekben meglévő ellentmondások törvényét a társadalmi-történeti folyamat tanulmányozására alkalmazták, ellentmondást fedeztek fel a termelőerők és a termelési viszonyok, a kizsákmányoló osztályok és a kizsákmányolt osztá-

lyok között, úgyszintén felfedezték a fenti ellentmondások alapján létrejött ellentmondást a gazdasági alap és a politikai, ideológiai stb. felépítmény között. Megl átták, hogy a különböző osztálytársadalmak ellentmondásai elkerülhetetlenül társadalmi forradalmakat idéznek elő, amelyek jellegükben különböznek egymástól.

Amikor Marx a tőkés társadalom gazdasági szerkezetének tanulmányozására alkalmazta ezt a törvényt, felfedezte, hogy e társadalom alapvető ellentmondása: a termelés társadalmi jellege és az elsajátítás egyéni formája közötti ellentmondás. Ez az ellentmondás abban az ellentmondásban nyilvánul meg, mely az egyes vállalatokon belül szervezett és az egész társadalom méretében anarchikus termelés között áll fenn. Az osztályviszonyokban pedig ez az ellentmondás a tőkésosztály és a proletariátus közötti ellentmondásban jut kifejezésre.

A jelenségek óriási sokfélesége és a fejlődés határtalansága következtében az a jelenség, amely az egyik esetben egyetemes, más meghatározott esetben különössé alakulhat át. És fordítva, ami az egyik meghatározott esetben különös, más meghatározott esetben átalakulhat egyetemessé. A kapitalista rend alapvető ellentmondása: a termelés társadalmi jellege és a termelési eszközök magántulajdona közti ellentmondás általános valamennyi országra nézve, ahol kapitalizmus van, vagy kialakul. Ez a kapitalizmus egyetemes jellegű ellentmondása. De ez a kapitalizmusra jellemző ellentmondás olyan jelenség, amely az osztálytársadalom fejlődésének egy meghatározott történelmi szakaszában általában megvan és a termelőerők és a termelési viszonyok között az osztálytársadalomban általában meglevő ellentmondás szempontjából ez az ellentmondás sajátszerű. De Marx azáltal, hogy feltárta a kapitalista társadalom valamennyi ellentmondásának sajátszerű jellegét, egyben még mélyrehatóbban, még teljesebben, még sokoldalúbban tárta fel a termelőerők és

a termelési viszonyok között az osztálytársadalmakban általában fennálló ellentmondás egyetemes jellegét.

Annak következtében, hogy a különös az egyetemessel összefügg, annak következtében, hogy minden egyes jelenségben belsőleg megvan nemcsak az, ami az ellentmondásban különös, hanem az is, ami benne egyetemes — az egyetemes a különösben létezik. Ezért valamely meghatározott jelenség tanulmányozásánál fel kell tárnunk mindkét oldalt, valamint azok kölcsönös összefüggését, fel kell tárnunk az adott jelenségben belsőleg meglévő különöst és egyetemest, s a közöttük fennálló kölcsönös kapcsolatot, fel kell tárnunk az adott jelenség és a rajta kívül lévő számos más jelenség kölcsönös összefüggését. Sztálin „A leninizmus alapjairól" című nagyszerű munkájában, a leninizmus történelmi gyökereinek tisztázásával kapcsolatban elemzi azt a nemzetközi helyzetet, amelyben a leninizmus megszületett, a kapitalizmusnak az imperializmusban végsőkig kiéleződött ellentmondásait, rámutat arra, hogyan vezettek ezek az ellentmondások ahhoz, hogy a proletárforradalom a közvetlen gyakorlat kérdése lett, és miként alakultak ki a kapitalizmus közvetlen megrohamozásának kedvező feltételei; ezenfelül elemzi annak okait, hogy miért lett Oroszország a leninizmus hazája, miért volt a cári Oroszország akkor az imperializmus valamennyi ellentmondásának csomópontja, és miért éppen az orosz proletariátus tudott a nemzetközi forradalmi proletariátus élcsapatává válni.

Így tehát Sztálin, az imperializmust jellemző ellentmondásokban lévő egyetemest elemezve, kimutatta, hogy a leninizmus az imperializmus és a proletárforradalom korának marxizmusa; elemezve ezekben az általános ellentmondásokban a cári Oroszország imperializmusára jellemző sajátszerűt, megmagyarázta, miért éppen Oroszország lett a proletárforradalom elméletének és taktikájának szülőhazája, ez a sajátszerű pedig magában foglalta azt is, ami az adott ellentmondások-

ban egyetemes volt. Ez a sztálini elemzés mintaképül szolgál nekünk arra, hogy felismerjük az ellentmondásokban a sajátszerűt és az egyetemest, valamint a kettejük közti kölcsönös összefüggést.

Marx és Engels, valamint Lenin és Sztálin a dialektikának az objektív jelenségek tanulmányozására való alkalmazását illetően mindig hangsúlyozták, hogy megengedhetetlen bármiféle szubjektív önkény, hogy az objektív valóság mozgásában meglévő konkrét feltételekből kiindulva fel kell ismerni az objektív jelenségekben a konkrét ellentmondásokat, tanulmányozni kell az ellentmondás oldalainak konkrét helyzetét és az ellentétek konkrét kölcsönös összefüggését. Dogmatikusaink éppen azért vallanak állandóan kudarcot, mert nem ilyen módon vizsgálják a jelenségeket. Okulnunk kell a dogmatikusok kudarcából és el kell sajátítanunk a dolgok tudományos elemzésének módját, mivel a kutatásnak más módszere nincs.

Az ellentmondás egyetemessége és sajátszerűsége közötti viszony: az általános és az egyes közötti viszony. Az egyetemesség azt jelenti, hogy minden folyamat ellentmondásos, az ellentmondások kezdettől mindvégig áthatják az összes folyamatokat: a mozgás, a tárgyak, a folyamatok, a gondolkodás egyaránt ellentmondásosak. Ez kivétel nélkül minden időre és országra érvényes egyetemes törvény. Az ellentmondás ezért általános, abszolút. Ez az általános azonban az egyesen keresztül létezik és egyes nélkül nem létezhet általános. Létezhet-e általános, ha minden egyest kikapcsolunk? Az egyes annak folytán jön létre, hogy minden ellentmondásnak megvannak a maga sajátosságai. Minden egyes feltételezett, ideiglenes és ezért viszonylagos.

Ez, az általánosról és az egyesről, az abszolútról és a viszonylagosról szóló tétel a jelenségekben meglévő ellentmondások kérdésének kvintesszenciája; e tétel megnemértése a dialektika megtagadását jelenti.

4. A fő ellentmondás és az ellentmondás fő oldala

Az ellentmondások sajátszerűségének kérdésében van még két mozzanat, amelyeket külön meg kell vizsgálnunk: a fő ellentmondás és az ellentmondás fő oldala.

A jelenségek minden bonyolult fejlődési folyamatában egész sor ellentmondás van, amelyek között mindig van egy fő ellentmondás; ennek létezése és fejlődése határozza meg a többi ellentmondás létét és fejlődését, és hatást gyakorol rájuk.

Például a tőkés társadalomban a két ellentétes erő — a proletariátus és a burzsoázia — alkotja a fő ellentmondást. A többi ellentmondást pedig, mint például a feudális osztály maradványai és a burzsoázia közötti ellentmondást, a parasztok — kistulajdonosok — és a burzsoázia közötti ellentmondást, a proletariátus és a parasztok — kistulajdonosok — közötti ellentmondást, a nem-monopolista burzsoázia és a monopolista burzsoázia közötti ellentmondást, a polgári demokrácia és a fasizmus közötti ellentmondást, a kapitalista országok közötti ellentmondásokat, az imperializmus és a gyarmatok közötti ellentmondásokat és más ellentmondásokat — valamennyit ez a fő ellentmondás határozza meg, ennek a hatása alatt állnak.

A félgyarmati országokban, amilyen például Kína is, a fő ellentmondás és a nem fő ellentmondások közötti viszonyok bonyolult képet mutatnak.

Ha az imperialisták agresszív háborút indítanak egy ilyen ország ellen, ennek az országnak különböző osztályai, a nemzetárulók maroknyi csoportja kivételével, ideiglenesen tömörülhetnek azzal a céllal, hogy nemzeti háborút viseljenek az imperializmus ellen. Ebben az esetben az imperializmus és az adott ország közötti ellentmondás válik a fő ellentmondássá, a többi ellentmondás pedig, ami ezen az országon belül a különböző osztályok között áll fenn (beleértve a fő

ellentmondást: a feudális rend és a néptömegek közötti ellentmondást is), ideiglenesen háttérbe szorul és alárendelt helyzetet foglal el. Ilyen helyzet jellemezte az 1840-es kínai ópiumháborút, az 1894-es kínai-japán háborút, azt a háborút, amelyet a boxerek folytattak 1900-ban, és ez jellemzi a mostani kínai-japán háborút is.

Ha azonban a helyzet változik, az ellentmondások helyet cserélnek. Amikor az imperializmus nem folyamodik fegyveres elnyomáshoz, hanem az elnyomás mérsékeltebb formáit alkalmazza — a politikai, gazdasági, kulturális és más téren alkalmazott nyomást — a félgyarmati ország uralkodó osztálya kapitulálhat az imperializmus előtt, és akkor szövetség jön létre köztük a néptömegek közös elnyomására. Ebben az esetben a tömegek gyakran polgárháborúhoz folyamodnak, mint az imperialisták és a feudális osztály blokkja elleni harc formájához, az imperializmus pedig nem lép kozvetlenül akcióba, hanem gyakran közvetett utakat használ fel arra, hogy támogassa a félgyarmati ország reakciós erőit a nép elnyomásában. Ezekben az esetekben különösen kiéleződnek a belső ellentmondások. Ilyen helyzet jellemezte az 1911-es forradalmi háborút, az 1924—1927-es forradalmi háborút, az 1927 utáni tízéves forradalmi agrárháborút Kínában. Hasonló helyzet figyelhető meg a különböző reakciós uralkodó klikkek közötti belháborúkban a félgyarmatokon, például a militaristák közötti háborúkban Kínában.

Mikor azonban a forradalmi háború az országban olyan méreteket ölt, hogy az imperializmusnak és ügynökségének — a belső reakciónak — magát a létét kezdi fenyegetni, az imperializmus, hogy uralmát megtartsa, az említett eszközökön kívül gyakran más eszközöket is igénybe vesz: vagy szakadást idéz elő a forradalom táborában, vagypedig külföldi fegyveres erők közvetlen beavatkozásához folyamodik, hogy

segítséget nyujtson a belső reakciónak. Ezekben az esetekben a külföldi imperializmus és az ország belső reakciós erői között, amelyek teljesen nyiltan az egyik póluson csoportosultak, és a néptömegek között, amelyek a másik póluson állnak, létrejön a fő ellentmondás, amely meghatározza, illetőleg befolyásolja a többi ellentmondás fejlődését. Ilyen fegyveres intervenció volt például, amikor a különböző kapitalista országok segítséget nyujtottak az oroszországi reakciósoknak az Októberi Forradalom után. A forradalmi front kettészakítására példa Csang Kaj-sek 1927-es árulása.

Mindenesetre kétségtelen, hogy a folyamat fejlődésének mindegyik szakaszán csak egy fő ellentmondás van, amely vezető szerepet játszik.

Ebből következik, hogy minden folyamatban — ha abban sok ellentmondás van — mindig van egy fő ellentmondás, amelynek vezető, döntő szerepe van, a többi ellentmondás pedig csak másodrendű és alárendelt szerepet játszik. Következésképpen bármely folyamat tanulmányozásánál, ha az több mint két ellentmondást tartalmazó bonyolult folyamat, igyekeznünk kell megkeresni a fő ellentmondást. Ha ezt a fő ellentmondást meghatároztuk, könnyen meg tudunk oldani minden problémát. Ezt a módszert alkalmazta Marx a tőkés társadalom tanulmányozása során. Ugyanezt a módszert mutatja nekünk Lenin és Sztálin is az imperializmusnak és a kapitalizmus általános válságának tanulmányozása, a Szovjetunió gazdaságának tanulmányozása során. Ezrével vannak tudósok és gyakorlati vezetők, akik nem értik ezt a módszert; ennek következtében aztán szinte sötétben botorkálnak, nem tudják megtalálni a központi láncszemet, és ezért nem tudják megtalálni az ellentmondások megoldásának módszerét sem.

Fentebb már mondottuk, hogy nem lehet egyformán elbírálnunk a folyamatban rejlő valamennyi ellentmondást, hogy el kell határolnunk benne a fő ellent-

mondást a másodrangúaktól, s a legfontosabb megragadni a fő ellentmondást. De lehet-e egyformán elbírálni a különböző ellentmondások mindkét oldalát, akár a fő, akár a másodrangú ellentmondásban? Nem, azt sem lehet. Bármely ellentmondás oldalai mindig egyenlőtlenül fejlődnek. Néha úgy látszik, hogy egyensúlyban vannak, de ez csak ideiglenes és viszonylagos helyzet; az alapvető helyzet — az egyenlőtlen fejlődés. Az ellentmondás két oldala közül az egyik feltétlenül — a fő, a másik pedig a másodrangú. A fő oldal az, amelyik az ellentmondásban vezető szerepet visz. A dolgok és jelenségek jellegét alapjában az ellentmondás fő oldala határozza meg, amely dominál helyzetet foglal el.

De az ellentmondás oldalainak ez a helyzete nem változatlan — az ellentmondás fő oldala és nem fő oldala átmegy egymásba, és ennek megfelelően megváltozik a jelenségek jellege is. Ha az ellentmondás fejlődésének meghatározott folyamatában vagy meghatározott szakaszán fő oldala *A*, nem fő oldala pedig *B*, a fejlődés másik szakaszán, vagy a fejlődés másik folyamatában az oldalak helyzete kölcsönösen megváltozik — megváltozik attól függően, hogy milyen mértékben változtak meg az ellentmondás két harcoló oldalának erőviszonyai a jelenség fejlődésének folyamatában.

Gyakran mondjuk, hogy „az új felváltja a régit". A réginek újjal való felváltása — a világmindenség egyetemes és leküzdhetetlen törvénye. Az egyik jelenség ugrásszerűen átalakul a másikká, az ugrás különböző formákban megy végbe a jelenségek jellegével és a környező feltételekkel összhangban — s éppen ez jelenti a régi újjal való felváltásának folyamatát. Minden jelenségben ellentmondás van az új és a régi között, ami sokrétű és bonyolult harcot idéz elő. E harc eredményeképpen az új növekedik és dominálóvá emelkedik; a régi viszont kisebbedik és elhalóvá válik;

mihelyt pedig az új fölébe kerekedik a réginek, a régi jelenség minőségestül átalakul új jelenséggé, amelynek megvan a maga új minősége. Ebből következik, hogy a dolgok vagy jelenségek minőségét alapjában az ellentmondás fő oldala határozza meg, amely dominál helyzetet foglal el. Amikor az ellentmondás dominál helyzetben levő fő oldala megváltozik, ennek megfelelően megváltozik a jelenség minősége is.

A kapitalizmus, amely alárendelt helyzetben volt a régi, feudális társadalomban, a kapitalista társadalomban átalakul uralkodó erővé; ennek megfelelően megváltozik a társadalom jellege is — feudális társadalomból kapitalista társadalommá alakul át. A feudalizmus ellenben uralkodó erőből az új, kapitalista társadalomban alárendelt erővé alakul át és később fokozatosan elhal. Így történt például Angliában és Franciaországban. A termelőerők fejlődésével a burzsoázia progresszív szerepet betöltő új osztályból reakciós szerepet betöltő régi osztállyá alakul át, végülis megdönti a proletariátus, és kisajátított, hatalomtól megfosztott osztállyá alakul át, amely idővel szintén elpusztul. A proletariátus, amely számát tekintve sokszorosa a burzsoáziának, s a burzsoáziával egyidejűleg növekszik, de a burzsoázia uralma alatt van, új erőt jelent; kezdetben függ a burzsoáziától, majd fokozatosan nő, erősödik, független osztállyá alakul át, amely vezető szerepet tölt be a történelemben, végülis hatalomra jut és átalakul uralkodó osztállyá. A társadalom jellege ezzel kapcsolatban megváltozik — a régi, kapitalista társadalom új, szocialista társadalommá alakul át. Ez az az út, amelyet már megtett a Szovjetunió, és amelyen múlhatatlanul el fog indulni valamennyi többi ország is.

Ami Kínát illeti, félgyarmattá való átalakulásának ellentmondásos folyamatában a domináló helyzetet az imperializmus foglalja el. Az imperializmus elnyomja a kínai népet. Kína független országból átala-

kult félgyarmattá. De a helyzet elkerülhetetlenül meg fog változni: a harc viszonyai között azok az erők, amelyek a kínai népben a proletariátus vezetésével megnőttek, Kínát félgyarmatból múlhatatlanul független országgá fogják átalakítani, az imperializmust pedig meg fogják dönteni. A régi Kína elkerülhetetlenül új Kínává alakul át.

A régi Kínának új Kínává való átalakulása magábanfoglalja a régi, feudális erők és az új, népi erők helyzetében bekövetkező változást is. A régi, feudális földbirtokos osztályt meg fogják dönteni, uralkodó osztályból alárendelt osztállyá alakul át és fokozatosan szintén elpusztul. A nép pedig a proletariátus vezetésével alárendeltből átalakul uralkodóvá. A kínai társadalom jellege ugyanakkor megváltozik, vagyis a régi, félgyarmati, félfeudális társadalom új, demokratikus társadalommá alakul át.

Efféle átalakulást már láttunk a multban is. A mandzsu dinasztiát, amely majdnem 300 éven át uralkodott Kínában, megdöntötték az 1911-es forradalom idején, és a forradalmi Tungmenghuj (Szövetséges Liga), amelyet Szun Jat-szen vezetett, győzelmet aratott. Az 1924—1927-es forradalmi háborúban a Kuomintang és a kommunista párt egyesült forradalmi erői Dél-Kínában gyengékből átalakultak erősekké és győzelmet arattak az Északi Hadjáratban, a hajdan rettegett északi militaristákat pedig megdöntötték. 1927-ben a kommunista párt által vezetett népi erők a Kuomintang-reakció csapásai alatt erősen meggyengültek, de miután megtisztították soraikat az opportunizmustól, fokozatosan újra megnőttek és megerősödtek. A kommunista párt vezette forradalmi bázisok területén a parasztok elnyomottakból átalakultak uralkodókká, a földbirtokosok pedig ellenkező irányú folyamaton estek át. A világon így állandó folyamat a réginek újjal való felváltása, állandó folyamat a régi fel-

számolása és az új keletkezése, a régi pusztulása és az új születése, vagy a régi elhalása és az új fejlődése.

A forradalmi harcban olykor a nehézségek dominálnak a kedvező feltételekkel szemben; ebben az esetben a nehézségek alkotják az ellentmondás fő oldalát, a kedvező feltételek pedig — a másodrangú oldalt. A forradalmárok erőfeszítéseivel azonban sikerül fokozatosan leküzdeni a nehézségeket, új, kedvező helyzetet teremteni, és akkor a kedvezőtlen helyzet kedvezőre fordul. Így volt ez az 1927-es kínai forradalom veresége után, ez történt a kínai Vörös Hadsereggel a Hosszú Menetelés idején. És a mostani kínai-japán háborúban Kína megint nehéz helyzetben van, de ezt a helyzetet megváltoztathatjuk, gyökeres változást idézhetünk elő a kínai és a japán oldal helyzetében. Fordított esetben a kedvező helyzet kedvezőtlen helyzetté alakulhat át, ha a forradalmárok hibákat követnek el. Az a győzelem, amelyet az 1924—1927-es forradalomban arattunk, vereséggé vált. 1934-ben teljesen elvesztettük azokat a forradalmi bázisokat, amelyeket Dél-Kína több tartományában 1927 után megteremtettünk.

Ugyanez érvényes arra az ellentmondásra is, amely a tudományok elsajátítása során a nemtudástól a tudás felé vezető mozgásban van meg. Kezdetben, amikor csak hozzákezdünk a marxizmus tanulmányozásához, ellentmondás van bennünk a marxizmus nemismerése vagy korlátozott ismerete, és a marxizmus ismerete között. Ha azonban szorgalmasan tanulunk, a nemtudást tudássá, a jelentéktelen ismereteket mély ismeretekké, a marxizmus alkalmazásában tanúsított gyámoltalanságunkat a marxizmus biztos alkalmazásává alakíthatjuk át.

Egyesek úgy vélik, hogy vannak olyan ellentmondások, amelyekre ez a tétel egyáltalán nem terjed ki; például, ha a termelőerők és a termelési viszonyok közötti ellentmondásban a fő oldal a termelőerők, az

elmélet és a gyakorlat közötti ellentmondásban a fő oldal a gyakorlat, a gazdasági alap és a felépítmény közötti ellentmondásban a fő oldal a gazdasági alap, akkor az oldalak helyzete szerintük kolcsönösen nem változik. Ez a felfogás a mechanikus, nem pedig a dialektikus materializmusra jellemző. Magától értetődik, hogy a termelőerők, a gyakorlat és a gazdasági alap általában a fő, döntő szerepet játssza, és aki ezt nem ismeri el, az nem materialista. Azt is el kell azonban ismernünk, hogy meghatározott viszonyok között fő, dontő szerephez jutnak a termelési viszonyok, az elmélet és a felépítmény is. Amikor a termelési viszonyok megváltoztatása nélkül a termelőerők nem tudnak tovább fejlődni, a termelési viszonyok megváltoztatása fő, dontő szerepet kezd játszani. Amikor, Lenin szavaival szólva, „forradalmi elmélet nélkül nem lehet forradalmi mozgalom sem"[15], akkor a forradalmi elmélet megteremtése és terjesztése fő, döntő szerepet kezd játszani. Amikor valamilyen feladatot (itt közömbös, hogy milyent) végre kell hajtanunk, de ehhez nincs meghatározott irány, módszer, terv vagy program, akkor az irány, módszer, terv vagy program kidolgozása fő, döntő feladattá válik. Amikor a politikai, kulturális stb. felépítmény akadályozza a gazdasági alap fejlődését, a politikai és kulturális átalakítások válnak fő, döntő feladattá. Vétenek ezek a tételek a materializmus ellen? Nem, nem vétenek. Amikor elismerjük, hogy a történelmi fejlődés általános menetében az anyagi alap határozza meg a szellemi létet, a társadalmi lét határozza meg a társadalmi tudatot, ugyanakkor azt is elismerjük és el is kell ismernünk, hogy a társadalmi tudat visszahat a társadalmi létre, a felépítmény visszszahat a gazdasági alapra. Ezzel nem vétünk a materializmus ellen, hanem

[15] *Lenin.* Válogatott művek. 1. köt. Szikra 1949. 194. old.

elvetve a mechanikus materializmust, megvédelmezzük a dialektikus materializmust.

Ha az ellentmondások sajátszerűségének kérdését tanulmányozva lemondunk olyan két problémának a megvizsgálásáról, mint az adott folyamat fő ellentmondása és nem fő ellentmondásai, valamint az ellentmondások fő oldala és nem fő oldala, vagyis lemondunk az ellentmondások között fennálló különbségek vizsgálatáról — absztrakciókba esünk és nem tudjuk konkrétan megérteni, mi történik az ellentmondásokkal, következésképpen nem tudjuk megtalálni az ellentmondások megoldásának helyes módszerét sem. E különbségeknek, e sajátos vonásoknak — amelyek az ellentmondások között fennállanak — az a magyarázata, hogy az ellentmondás oldalai egyenlőtlenül fejlődnek. A világon semmi sem fejlődik abszolút egyenletesen, és nekünk harcolnunk kell az egyenletesség elmélete vagy az egyensúly elmélete ellen. Ugyanakkor éppen az ellentmondás oldalainak egyenlőtlen fejlődésében és azokban a változásokban, amelyeken az ellentmondás fő oldala és nem fő oldala a fejlődés folyamán átesik, nyilvánul meg a régit felváltó újnak ereje. Az ellentmondások fejlődésében mutatkozó egyenlőtlenség különböző állapotainak tanulmányozása, a fő ellentmondás és a nem fő ellentmondás tanulmányozása, az ellentmondás fő és nem fő oldalának tanulmányozása az egyik legfontosabb módszere annak, hogy a forradalmi párt helyesen határozza meg politikai és katonai stratégiáját és taktikáját, és ezt a módszert állandóan szem előtt kell tartania minden kommunistának.

5. Az ellentétek azonossága és harca

Miután tisztáztuk az ellentmondás egyetemességének és sajátszerűségének kérdését, át kell térnünk az ellentétek azonosságának és harcának kérdésére.

Az azonosság, egység, egybevágás, egymásbahatolás, kölcsönös áthatás, kölcsönös függőség (vagy kölcsönös feltételezettség), kölcsönös összefüggés vagy kölcsönhatás — mindezek különböző terminusok egyazon fogalom kifejezésére, amely e két tételben foglalható össze:

1. a jelenségek fejlődésének folyamatában fennálló bármely ellentmondás mindkét oldala feltételezi a másik, vele ellentétes oldal létezését, és mindkét oldal együtt létezik az egységesben;

2. meghatározott feltételek mellett mindkét ellentétes oldal átalakul a maga ellentétébe.

Ezt nevezzük azonosságnak.

Lenin ezt mondja: „A *dialektika* arról szóló tanítás, hogy az *ellentétek* hogyan lehetnek, hogyan szoktak *azonosak* lenni (hogyan lesznek azokká) — milyen feltételek mellett azonosak és alakulnak át kölcsönösen egymássá —, miért nem szabad az emberi elménk ezeket az ellentéteket holtaknak, mereveknek tekintenie, hanem eleveneknek, feltételeseknek, mozgékonyaknak, egymássá átalakulóknak"[16].

Mit jelentenek Lenin e szavai?

Az ellentétek minden folyamatban mindig kölcsönösen kizárják egymást, kölcsönösen harcolnak egymás ellen, kölcsönösen szembenállnak egymással. Mind a világ minden jelenségének fejlődési folyamataiban, mind az emberi gondolkodásban vannak ilyen ellentétes oldalak; ez alól nincs kivétel. Az egyszerű folyamatban csak egy ellentét-pár van, a bonyolult folyamatokban több. Ezek az ellentét-párok ellentmondásba kerülnek egymással. Ilyen az objektív világ és az emberi gondolkodás minden jelenségének természete, így jön létre ezek mozgása.

---

[16] Lenin. „Hegel «A logika tudománya» című művének konspektusa." *(Lenin.* Filozófiai füzetek. 83. old. [oroszul].)

Kitűnik tehát, hogy az ellentétek felette nem azonosak, korántsem egységesek; miért beszélünk akkor azonosságukról vagy egységükről?

Arról van szó, hogy az ellentétes oldalak nem létezhetnek egymástól elszigetelten. Ha hiányzik az egyik szembenálló, ellentétes oldal, akkor megszűnnek a másik oldal létfeltételei is. Gondolkozzanak: létezhet-e két egymással ellentétes jelenség közül, vagy az ember tudatában létrejött két ellentétes jelentésű fogalom közül valamelyik jelenség vagy fogalom külön? Élet nélkül nincs halál; halál nélkül nincs élet. Fent nélkül nincs lent; lent nélkül nincs fent. Baj nélkül nincs boldogság; boldogság nélkül nincs baj. Könnyű nélkül nincs nehéz; nehéz nélkül nincs könnyű. Földbirtokos nélkül nincs bérlő; bérlő nélkül nincs földbirtokos. Burzsoázia nélkül nincs proletariátus; proletariátus nélkül nincs burzsoázia. Imperialista nemzeti elnyomás nélkül nincsenek gyarmatok és félgyarmatok; gyarmatok és félgyarmatok nélkül nincs imperialista nemzeti elnyomás. Ez a helyzet minden ellentéttel. Bizonyos feltételek között ezek egyrészt szembenállnak egymással, másrészt kölcsönösen összefüggnek, kölcsönösen áthatják egymást, kölcsönösen egymásbahatolnak, kölcsönösen függnek egymástól. Ezt nevezzük azonosságnak. Bizonyos feltételek mellett az összes ellentétes oldalaknak megvan az a tulajdonságuk, hogy nem azonosak, ezért is nevezzük őket ellentéteknek. De ugyanakkor azonosak is egymással, és ezért kölcsönösen összefüggnek. Éppen erre vonatkoznak Lenin szavai, hogy a dialektika azt tanulmányozza, „az *ellentétek* hogyan lehetnek és hogyan szoktak *azonosak* lenni (hogyan lesznek azokká)...“ Hogyan? Azáltal, hogy létezésük kölcsönösen feltételezett. Ez az „azonosság“ fogalmának első jelentése.

De elegendő-e azt mondanunk, hogy az ellentmondás mindkét oldalának létezése kölcsönösen feltételezi

egymást, hogy azonosak egymással és ezért együtt léteznek az egységesben? Nem, nem elegendő. A kérdés nem merül ki abban, hogy az ellentmondás két oldala kölcsönösen feltételezi egymást: még fontosabb az, hogy az ellentétek átalakulnak egymássá. Ez azt jelenti, hogy a jelenség két ellentétes oldalának mindegyike bizonyos feltételek mellett átalakul a maga ellentétébe, átmegy abba a helyzetbe, amelyet a vele szemben álló oldal foglal el. Ez az „ellentétek azonossága" fogalmának második jelentése.

Miért van itt is azonosság? Vizsgáljuk meg: a forradalom révén a proletariátus alárendelt osztályból uralkodó osztállyá alakul át, az addig uralkodó burzsoázia pedig alárendelt osztállyá alakul át, átmegy abba a helyzetbe, amelyet ellenlábasa foglalt el. A Szovjetunióban ez már végbement, így lesz az egész világon is. Felmerül a kérdés: hogyan mehettek végbe ilyen változások, ha ezek között az ellentétek között nem volt bizonyos feltételek mellett összefüggés és azonosság?

A Kuomintang, amely Kína újkori történelmének bizonyos szakaszán pozitív szerepet játszott, osztályterészete és az imperializmus ígéretei következtében (ezek a feltételek) 1927 után az ellenforradalom útjára lépett, majd a kínai-japán ellentétek kiéleződése és a kommunista párt által folytatott egységfront-politika következtében (ezek a feltételek) kénytelen volt állástfoglalni a Japánnal szemben tanúsított ellenállás mellett. Az egymássá átalakuló ellentétek között meghatározott azonosság van.

Ebben áll és ebben fog állni az általunk folytatott agrárforradalom folyamata: a földesúri osztály, amely földdel rendelkezik, földnélküli osztállyá alakul át, a földnélküli parasztok pedig földhöz jutott kistulajdonosokká. A van és a nincs, a megszerzés és a megfosztás meghatározott feltételek mellett kölcsönösen összefüggnek egymással, azonosak egymással. A szocializ-

mus viszonyai között a parasztok magántulajdona társadalmi tulajdonná alakul át a szocialista mezőgazdaságban; ez már megtörtént a Szovjetunióban és meg fog történni az egész világon. A magántulajdon és a társadalmi tulajdon között híd van, amely átvezet az egyik partról a másik partra; a filozófiában ezt azonosságnak, kölcsönös átalakulásnak, kölcsönös egymásbahatolásnak nevezzük.

A proletárdiktatúra vagy a népdiktatúra megszilárdítása egyúttal előkészíti a feltételeket e diktatúra felszámolására és arra a magasabb fokra való áttérésre, amikor az állam mint olyan megszűnik. A kommunista párt megteremtése és fejlesztése előkészíti a feltételeket a kommunista párt és általában minden politikai párt megszűnése számára. A kommunista párt által vezetett forradalmi hadsereg megteremtése és a forradalmi háború viselése előkészíti a feltételeket ahhoz, hogy egyszersmindenkorra végezzünk a háborúval. Ez egész sora az ellentéteknek, amelyek ugyanakkor feltételezik egymást.

Ismeretes, hogy a háború és a béke olyan jelenségek, amelyek egymásba átmennek. A háború átmegy békébe; például az első világháború átment a háború utáni békébe; Kínában most megszűnt a polgárháború, és az országban helyreállt a béke. A béke átmegy háborúba; például 1927-ben a Kuomintang és a kommunista párt közötti együttműködés átment háborúba; lehetséges, hogy a mostani békés nemzetközi helyzet is átmegy második világháborúba. Mi az oka ennek? Az, hogy az osztálytársadalomban olyan ellentétes jelenségek, mint a háború és a béke, meghatározott feltételek mellett kölcsönösen összefüggnek egymással.

Minden ellentét kölcsönös összefüggésben van egymással, és nemcsak meghatározott feltételek mellett léteznek együtt az egységesben, hanem meghatáro-

zott más feltételek mellett kölcsönösen át is mennek egymásba — ez az „ellentétek azonossága" fogalmának teljes, átfogó jelentése. Éppen erről beszél Lenin: „... az *ellentétek* hogyan lehetnek, hogyan szoktak *azonosak* lenni (hogyan válnak azokká) — milyen feltételek mellett azonosak és alakulnak át kölcsönösen egymássá..."

„... miért nem szabad az emberi elmének ezeket az ellentéteket holtaknak, mereveknek tekintenie, hanem eleveneknek, feltételeseknek, mozgékonyaknak, egymássá átalakulóknak?" Azért, mert valóban ilyenek az objektíven létező dolgok és jelenségek. Az objektíven létező jelenség ellentétes oldalainak egysége vagy azonossága sohasem holt, megdermedt, hanem élő, feltételes, mozgékony, ideiglenes, viszonylagos; meghatározott feltételek mellett az összes ellentétek átmennek egymásba; és ennek a helyzetnek a tükröződése az emberi gondolkodásban nem más, mint a marxista dialektikus materialista világszemlélet. Csak a reakciós uralkodó osztályok — a mostaniak és a multbeliek —, valamint a szolgálatukban álló metafizika tekintik az ellentéteket holt és merev, nempedig élő, feltételes, mozgékony, kölcsönösen egymássá átalakuló jelenségeknek. Káros nézetüket úton-útfélen hirdetve félrevezetik a néptömegeket uralmuk meghosszabbítása céljából. A kommunisták feladata, hogy leleplezzék a reakciósok és a metafizikusok káros eszméit, propagálják a jelenségekben meglévő dialektikát, elősegítsék az egyik jelenségnek másik jelenségbe való átmenetét — a forradalmi célok elérése érdekében.

Amikor azt mondjuk, hogy az ellentétek meghatározott feltételek mellett azonosak egymással, szem előtt tartjuk, hogy ezek az ellentétek reálisak, konkrétak, és egymássá való átalakulásuk szintén reális és konkrét. Ha szemügyre vesszük azt a sokféle átalakulást, amelyek a mítoszokban fordulnak elő, például a napot kergető Kua Furól szóló mítoszban, amelyet a

„Sanhajcsing"[17]-ból ismerünk, a kilenc napot lenyilazó Jiről szóló mítoszban, amely a „Huajnance"[18]-ben olvasható, a Szun Vu-kung 72 átalakulásáról szóló mítoszban, mely a „Hszijucsi"[19]-ban szerepel és a szellemek és rókák emberekké való átalakulásáról szóló mítoszban, mely a „Liaocsajcseji"[20]-ben található stb. — ezekben a mítoszokban az ellentétek kölcsönös átalakulásai naív, fantasztikus átalakulások, az emberek szubjektív képzeletének gyümölcsei, amelyeket a számtalan és sokféle reális ellentét átalakulásai

---

[17] „Sanhajcsing" — a Csan Kuo-korszakból származó mű (i. e. IV—II. század). Kua Fu — isteni lény, akiről a „Sanhajcsing" szól. Ebben a könyvben olvassuk: „Kua Fu üldözőbe vette a napot. Útközben megszomjazott és vizet ivott két folyóból — a Huanghóból és a Vejhóból. Ezeknek a folyóknak a vize nem volt elég, és északra száguldott, hogy ott a Nagy-tengerből igyon. De mielőtt odaért volna, félúton meghalt a szomjúságtól. Hátrahagyott botja erdővé változott." („Hajvajpejcsing" című fejezet.)

[18] Ji — ókínai monda hőse. A mítosz, amely elmondja, hogyan nyilazott Ji a napba, arról szól, hogy Ji milyen pontosan lőtt az íjjal. A „Huajnance"-ben, amelyet Liu An (a Han-korszak arisztokráciájának képviselője — i. e. II. század) írt, ezt olvassuk: „Jao idejében egyszerre tíz nap kelt fel, kiégett minden fű, elpusztult minden növény, és a népnek nem volt mivel táplálkoznia.

Gyorslábú, sárkányfejű vadállatok, amelyek embereket ettek, hosszúfogú szörnyek, tüzeket és árvizeket okozó szörnyek, házakat romboló viharmadarak, szörnyen nagy vaddisznók, óriási mérgeskígyók zúdítottak bajokat a népre. Jao megparancsolta Jinek, hogy lője agyon a tíz napot az égbolton és a szörnyeket a földön... Az egész nép ujjongott." A Keleti Han-korszak (i. u. II. század) írója, Vang Ji író Csü Jüan ókori költő „Tienven" című verseihez fűzött megjegyzéseiben szintén ezt írja: „Jao idejében egyszerre tíz nap kelt fel és kiégett minden növény. Jao megparancsolta Jinek, hogy lője agyon a tíz napot. Kilenc napot lelőtt... de egy nap megmaradt."

[19] „Hszijucsi" — fantasztikus regény, amelyet i. u. XVI. században írtak. A regény főhőse — Szun Vu-kung — a varázsló majom. Szun Vu-kung ismerte a 72 átalakulás titkát és kívánsága szerint át tudott alakulni vadállattá, madárrá, hallá, rovarrá, fűvé, fává, különböző tárgyakká, emberré stb.

[20] „Liaocsajcseji" — mesegyűjtemény, amelyet Pu Szung-ling állított össze a Csing-dinasztia korszakában (XVII. század) az általa összegyűjtött népmondák alapján. A gyűjteményben 431 mese van, nagyrészt titokzatos remeték és ravasz rókák által végrehajtott csodákról.

sugalmaztak — ezek egyáltalán nem reális, konkrét ellentétekkel végbemenő változások. Marx mondotta: „Minden mitológia a képzeletben és a képzelet által győzi le, tartja uralma alatt és alakítja a természeti erőket: eltűnik tehát a természeti erők feletti valóságos uralom esetén"[21]. Ha ezeket, a mítoszokban (és mesékben) előforduló számtalan átalakulásról szóló történeteket az emberek élvezettel olvassák is, mert az embernek a természeti erők feletti győzelmét ábrázolják, s a legjobbak közülük „örök varázzsal" rendelkeznek (*Marx*), a mítoszokat mégsem az ellentétek azonosságából és harcából keletkezett konkrét, meghatározott helyzetek alapján teremtették, és ezért ezek nem tudományosan tükrözik a valóságot. Ez azt jelenti, hogy azoknak az oldalaknak, amelyek a mítoszokban vagy mesékben ellentmondásokat alkottak, nem volt reális azonosságuk, ezek csak képzelt azonosságok. A marxista dialektika ellenben tudományosan tükrözi a reális általakulásokban megjelenő azonosságot.

Mi az oka annak, hogy a tojás átalakulhat csibévé, de a kő nem alakulhat csibévé? Miért van a háború és a béke között kölcsönös összefüggés, a háború és a kő között pedig miért nincs ilyen kölcsönös összefüggés? Miért szülhet az ember csak embert, nem pedig valami mást? Ennek abban és nem másban van a nyitja, hogy az ellentétek egysége csak meghatározott, szükséges feltételek között lehetséges. Meghatározott, szükséges feltételek nélkül nem lehetséges semilyen egység.

Mi volt az oka annak, hogy az 1917-es oroszországi februári burzsoá-demokratikus forradalom közvetlenül átnőtt az Októberi Szocialista Proletárforrada-

[21] *Marx*. Bevezetés a politikai gazdaságtan bírálatához. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára. 78. szám.) Szikra 1951. 37. old.

lomba, a francia polgári forradalom pedig nem nőtt át közvetlenül szocialista forradalomba, és az 1871-es Párizsi Kommün végülis vereséget szenvedett? Mi az oka annak, hogy Mongólia és Közép-Ázsia a maga nomád rendjével közvetlenül a szocializmusba megy át? Mi az oka annak, hogy a kínai forradalom kikerülheti a kapitalista utat és közvetlenül áttérhet a szocializmusba, nem kell megjárnia a nyugati országok régi történelmi útját, nem kell átélnie a burzsoá diktatúra szakaszát? Mindennek a magyarázata minden egyes adott időszak konkrét feltételeiben rejlik. Ha a jelenség fejlődésének folyamán már megértek a meghatározott, szükséges feltételek, meghatározott ellentétek jönnek létre, és ezek az ellentétek (egy vagy több pár) kölcsönösen feltételezik egymást és egymássá alakulnak át. Különben mindez lehetetlen volna.

Ez a helyzet az azonosság kérdésével. De mi a harc? Mi a viszony az azonosság és a harc között?

Lenin ezt mondja: „Az ellentétek egysége (egybeesése, azonossága, egyenhatása) feltételes, ideiglenes, átmeneti, viszonylagos. Az egymást kölcsönösen kizáró ellentétek harca abszolút, mint ahogy abszolút a fejlődés, a mozgás"[22].

Miről beszél itt Lenin?

Arról, hogy minden folyamatnak van kezdete és vége, minden folyamat átmegy a saját ellentétébe. Minden folyamat állandósága viszonylagos, a változékonyság ellenben, amely egyik folyamatnak a másikba való átmenetében fejeződik ki, abszolút.

Bármely jelenségnek mozgása közben kétféle állapota lehetséges: a viszonylagos nyugalom állapota és az abszolút változás állapota. Ezt a két állapotot a magában a jelenségben rejlő két ellentétes elv kölcsönös harca idézi elő. Amikor a jelenség mozgása közben első állapotában van, csak mennyiségileg, nem-

[22] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 271. old.

pedig minőségileg változik, és ez a látszólagos nyugalomban nyilvánul meg. Mikor azonban a jelenség mozgása közben a második állapotában van annak következtében, hogy mialatt az első állapotában volt, a mennyiségi változások már elértek bizonyos tetőpontot, — az egységes kettéhasad benne, minőségi változás jön létre, és ez nyilt változásokban nyilvánul meg. A mindennapi életben megfigyelhető egység, egybeforrottság, szovetség, harmónia, szilárdság, egyensúly, pangás, nyugalom, állandóság, egyenletesség, sűrűsödés, vonzás stb. — mindezek a mennyiségi változások állapotában levő dolgok megnyilvánulásai, ezzel szemben az egységesnek kettéhasadása és az egybeforrottság, szövetség, harmónia, szilárdság egyensúly, pangás, nyugalom, állandóság, egyenletesség, sűrűsödés, vonzás állapotának felbomlása és ezeknek az állapotoknak átmenete ellentétes állapotba — az olyan dolgok megnyilvánulásai, amelyek minőségi változások állapotában vannak, amely változások egyik folyamatnak egy másik folyamatba való átmenete során mennek végbe. A dolgok, a jelenségek folytonosan átmennek az első állapotból a második állapotba, miközben az ellentétek harca mindkét állapotban folyik, az ellentmondás megoldása pedig a második állapot útján megy végbe Az ellentétek egysége ezért feltételes, ideiglenes, viszonylagos, az egymást kizáró ellentétek harca pedig abszolút.

Fentebb mondottuk, hogy az ellentétek között azonosság áll fenn, és ezért együtt létezhetnek az egységesben és átmehetnek egymásba; minden a feltételektől függ, vagyis meghatározott feltételek mellett az ellentétek azonossággá válhatnak és átmehetnek egymásba; ezek nélkül a meghatározott feltételek nélkül lehetetlen az ellentétek képződése, lehetetlen együttlétezésük és lehetetlen egymásba való átmenetük. Az ellentétek azonossága csak bizonyos feltételek mellett jön létre, és ezért az azonosság feltételes, viszonyla-

gos. Ugyanakkor azt mondjuk, hogy az ellentétek harca áthatja az egész folyamatot kezdettől mindvégig, és az egyik folyamatnak egy másik folyamattá való átalakulására vezet; az ellentétek harca kivétel nélkül mindenütt megvan és ezért feltétlen, abszolút.

A feltételes és viszonylagos azonosság és a feltétlen és abszolút harc egyesülése alkotja minden jelenség ellentmondásos mozgását.

Mi kínaiak gyakran mondjuk: „Ellentétesek, de egymást szülik"[23]. Ez azt jelenti, hogy az ellentétek között azonosság áll fenn. E szavakban dialektika rejlik; szöges ellentétben állnak a metafizikával. „Ellentétesek" — ez a szó azt jelenti, hogy az ellentétek kizárják egymást vagy harcolnak egymás ellen; „egymást szülik" — ez azt jelenti, hogy bizonyos feltételek mellett az ellentétek kölcsönös összefüggésben vannak egymással és azonosakká válnak. Az azonosságon belül harc folyik, és harc nélkül nem létezik azonosság.

Az azonosságban harc, a sajátszerűben egyetemes, az egyesben általános van; Lenin szavaival szólva, „... a viszonylagosban is van valami abszolút"[24].

---

[23] Ezzel a mondattal elsőízben a „Csienhansu" évkönyvben találkozunk (XXX. köt., „Jivencse" című fejezet), amelyet Pan Ku, ismert I. századbeli kínai történész állított össze. Később széles körben elterjedt. Pan Ku szövegében ezt olvassuk: „A filozófusok tíz iskolája közul csak kilenc érdemes figyelemre. Mindegyik abban az időszakban jött létre, amikor a törvényes uralkodó hatalma hanyatlásnak indult, és a helyi kormányzók harcolni kezdtek egymással, s mindegyikük a maga módján kezdett kormányozni. E feltételek mellett egymásután jelentek meg a nagyszámú iskolák, és mindegyik saját tételeit megfogalmazva, azt magasztalta, amit maga helyesnek tartott. Mindegyik buzgón hirdette a maga tanítását, arra törekedve, hogy azt valamelyik helyi uralkodó elfogadja. Nézeteik, minden különbségük ellenére, a tűzhöz és a vízhez hasonlóan kölcsönösen megsemmisítették és kölcsönösen szülték egymást. Az irgalom és a kötelességérzet, a tisztelet és a barátság — ellentétesek, de egymást szülik."

[24] *Lenin.* Marx, Engels, marxizmus. 271. old.

6. Az antagonizmus helye az ellentmondások sorában

Amikor az ellentétek harcának kérdését vizsgáljuk, felmerül a kérdés, hogy mi az antagonizmus. Erre a kérdésre ezt feleljük: az antagonizmus — az ellentétek harcának egyik formája, de nem egyetemes formája.

Az emberiség története ismeri az osztályok közötti antagonizmust, amely az ellentétek harcának sajátszerű megnyilvánulása. Ha a kizsákmányoló és kizsákmányolt osztály közötti ellentmondást nézzük, azt látjuk, hogy mind a rabszolgatartó, mind a feudális, mind a kapitalista társadalomban e két kölcsönösen szembenálló osztály hosszú időn át együtt létezik egy egységes társadalomban. Harcolnak egymás ellen; de ez a harc csak akkor ölti a nyílt antagonizmus formáját, amely (az antagonizmus) fejlődése folyamán forradalomba nő át, amikor a két osztály között fennálló ellentmondás fejlődése elér egy meghatározott szakaszt. Hasonlóképpen megy végbe az osztálytársadalomban a békéből a háborúba való átmenet is.

A bombában — a robbanás előtt — az ellentétek meghatározott feltételek következtében ideiglenesen együtt léteznek az egységesben. És csak új feltételek (szúróláng) megjelenésekor következik be a robbanás. Hasonló a helyzet mindazokban a természeti jelenségekben is, amelyekben a régi ellentmondás megoldása és az új ellentmondás keletkezése végül is nyílt összeütközés formájában megy végbe. Nagyon fontos, hogy megértsük ezt a tételt. Ennek segítségével meg tudjuk érteni, hogy az osztálytársadalomban a forradalmak és a forradalmi háborúk elkerülhetetlenek, hogy enélkül lehetetlen ugrást végrehajtani a társadalom fejlődésében, lehetetlen megdönteni a reakciós uralkodó osztályt és elérni, hogy a nép vegye kezébe a hatalmat. A kommunistáknak le kell leplezniök a reakciósok hazug propagandáját, akik azt állítják,

hogy a társadalmi forradalom szükségtelen és lehetetlen; a kommunistáknak szilárdan ki kell tartaniok a társadalmi forradalom marxista-leninista elmélete mellett, segíteniök kell a népet abban, hogy megértse: a társadalmi forradalom nemcsak teljesen szükséges, hanem teljesen lehetséges is; az egész emberiség történelme és a Szovjetunióban aratott győzelem igazolja ezt a tudományos igazságot.

Nekünk azonban konkrétan kell tanulmányoznunk az ellentétek harcának különböző megnyilvánulásait, s nem szabad megengednünk, hogy a fenti formulát helytelenül minden jelenségre ráhúzzák. Az ellentmondások és a harc egyetemesek, abszolútak, de az ellentmondások megoldásának módszerei, vagyis a harc formái különbözőek az ellentmondások különböző jellege következtében; egyes ellentétek jellege nyiltan antagonisztikus, másoké nem. A jelenségek konkrét fejlődésének megfelelően egyes kezdetben nem antagonisztikus ellentmondások antagonisztikus ellentmondásokká, egyes kezdetben antagonisztikus ellentmondások viszont nem antagonisztikus ellentmondásokká fejlődnek.

Az osztálytársadalom viszonyai között a kommunista párt sorain belül a helyes és téves nézetek közötti ellentmondások, mint már fentebb mondottuk, az osztályellentmondások tükröződései a pártban. A kezdeti időszakban vagy egyes kérdésekben ezek az ellentmondások nem mindig nyilvánulnak meg rögtön antagonisztikus formában. Az osztályharc fejlődésével azonban ezek az ellentmondások antagonisztikus ellentmondásokká fejlődhetnek. A SzK(b)P története megmutatta nekünk, hogy azok az ellentmondások, melyek Lenin és Sztálin helyes nézetei, és Trockij, Buharin és mások káros nézetei között fennálltak, kezdetben még nem nyilvánultak meg antagonisztikus formában, de később antagonisztikus ellentmondásokká fejlődtek. Hasonló eseteket tudunk a Kí-

nai Kommunista Párt történetéből is. Pártunkban azok az ellentmondások, melyek sok elvtársunk helyes nézetei és Csen Tu-hszi, Csang Kuo-tao és mások káros nézetei között felmerültek, kezdetben szintén nem nyilvánultak meg antagonisztikus formában, de később antagonisztikusakká váltak. Jelenleg pártunkon belül a helyes és téves nézetek közötti ellentmondások nem antagonisztikus formában jelentkeznek, és ha a hibát elkövető elvtársak ki tudják azokat javítani, ezek az ellentmondások nem fejlődnek antagonisztikusakká. Ezért a pártnak egyrészt kemény harcot kell folytatnia a téves nézetek ellen, másrészt azonban minden lehetőséget meg kell adnia az elvtársaknak, hogy kijavítsák hibáikat. Ilyen helyzetben a túlzottan kemény harc természetesen nyilván célszerűtlen. Ha azonban a hibát elkövető személyek védelmezni és súlyosbítani fogják hibájukat, ezek az ellentmondások antagonisztikus ellentmondásokká fejlődhetnek.

A város és a falu közötti gazdasági ellentmondások a kapitalista társadalomban (ahol a városi burzsoázia kíméletlenül fosztogatja a falut) és így a Kuomintang uralmának körzeteiben is (ahol a külföldi imperializmus és a kínai komprador nagyburzsoázia uralma alatt álló város barbár módon fosztogatja a falut) felettébb antagonisztikusak. De a szocializmus országában és a mi forradalmi bázisainkon ezek az antagonisztikus ellentmondások nem antagonisztikus ellentmondásokká váltak, a kommunista társadalomban pedig megszűnnek.

Lenin mondja: „Antagonizmus és ellentmondás korántsem egy és ugyanaz. Az első eltűnik, a második megmarad a szocializmusban"[25]. Ez azt jelenti, hogy az antagonizmus az ellentétek harcának csak egyik

[25] *Lenin.* Megjegyzések N. Buharin „Az átmeneti időszak gazdasága" című könyvéhez. Moszkva 1932. 14. old. (oroszul).

formája, de nem egyetemes formája; és ezért ezt a terminust nem lehet nyakló nélkül mindenre alkalmazni.

7. Befejezés

Röviden összefoglaljuk az elmondottakat. A dolgokban, jelenségekben meglévő ellentmondás törvénye, vagyis az ellentétek egységének törvénye, a természet és a társadalom alaptörvénye és következésképpen a gondolkodásnak is alaptörvénye. Ez a törvény szöges ellentétben van a metafizikus világnézettel. Felfedezése nagy forradalmat jelentett a megismerés történetében. A dialektikus materializmus szerint ellentmondások vannak minden folyamatban, amely az objektív jelenségekben és a szubjektív gondolkodásban végbemegy, az ellentmondások áthatnak minden folyamatot kezdettől mindvégig — ebben áll az ellentmondások egyetemessége és abszolút volta. Az ellentmondásos jelenségeknek és az ellentmondás mindegyik oldalának megvannak a maga sajátosságai — ebben áll az ellentmondások sajátszerűsége és viszonylagossága. Az ellentétek meghatározott feltételek mellett azonosak, aminek következtében lehetséges együttlétezésük az egységesben, valamint saját ellentétükké való átalakulásuk. Ez is az ellentmondások sajátszerűségéhez és viszonylagosságához tartozik. Az ellentétek harca azonban szakadatlan, tart mind az ellentétek együttlétezése idején, mind egymássá való átalakulásuk idején, s a harc különösen láthatóan nyilvánul meg az egyik ellentétnek másik ellentétté való átalakulása idején — ez megint az ellentmondások egyetemességét és abszolút voltát jelenti. Amikor az ellentmondások sajátszerűségét és viszonylagosságát tanulmányozzuk, szem előtt kell tartanunk a fő ellentmondás és a nem fő ellentmondások közötti különbséget, az ellentmondás fő oldala és nem fő oldala

közötti különbséget. Amikor az ellentmondások egyetemes jellegét és az ellentétek harcát tanulmányozzuk, szem előtt kell tartanunk az ellentétek harcának változatos formái közötti különbségeket, ellenkező esetben elkerülhetetlenül hibákat követünk el.

Ha a tanulmányozás eredményeképpen igazán megértjük a fent kifejtett alaptételeket, szétzúzhatjuk azokat a dogmatikus nézeteket, amelyek szöges ellentétben vannak a marxizmus-leninizmus alapelveivel és kárt okoznak forradalmi ügyünknek; akkor segíthetünk a tapasztalt elvtársaknak, hogy rendszerbe foglalják tapasztalataikat, elvi magaslatra emeljék azokat és elkerüljék az empirizmusból fakadó hibák megismétlődését. Röviden ezt a következtetést vonhatjuk le az ellentmondás törvényének vizsgálatából.

TARTALOM

1. Két világnézet 6
2. Az ellentmondás egyetemessége 12
3. Az ellentmondás sajátszerűsége 18
4. A fő ellentmondás és az ellentmondás fő oldala .. 35
5. Az ellentétek azonossága és harca 43
6. Az antagonizmus helye az ellentmondások sorában 54
7. Befejezés 57

Felelős lektor: Székely Andorné

A könyv szedését 1952 július 29-én kezdték meg. Megjelent augusztus 22-én, 8000 példányban

Ez a könyv az MNOSZ 5601—50 Á és MNOSZ 5602—50 Á szabványok szerint készült.

4730. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.

SZIKRA